HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA MHESHIMIWA MHANDISI CHRISTOPHER KAJORO CHIZA (MB) AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA KWA MWAKA 2013/2014

1.0 UTANGULIZI

1. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu baada ya kuzingatia taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Kudumu ya Kilimo Mifugo na Maji inayohusu Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, sasa lijadili na kukubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka wa fedha wa 2013/2014.

2. ***Mheshimiwa Spika,*** awali ya yote ninamshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutuwezesha kufikia siku ya leo tukiwa na afya njema ili tuweze kujadili bajeti hii kwa ajili ya maendeleo ya Watanzania ambao wengi wao ni wakulima.

3. ***Mheshimiwa Spika,*** nampongeza Mhe. Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutoa msukumo wa pekee katika kuendeleza Sekta ya Kilimo. Msukumo huo umeoneshwa dhahiri katika shughuli zake mbalimbali mathalan, tarehe 19 Machi, 2013 Mhe. Rais alizindua maabara ya kisasa ya kwanza ya Uhandisi Jeni katika kilimo Tanzania iliyopo katika Kituo cha Utafiti wa Kilimo Mikocheni. Katika uzinduzi huo, Mhe. Rais alisisitiza umuhimu wa kuendeleza utafiti wa Uhandisi Jeni na GMO ili wataalamu wetu waweze kujua vizuri teknolojia hiyo, faida na athari zake. Aidha, Mhe. Rais alisifu kazi za watafiti wetu na kuagiza kwamba watafiti waendelee kufanya kazi baada ya tarehe za kustaafu kutokana na uchache wao na Wizara iwe na mikakati ya kuajiri watafiti vijana.

4. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kumpongeza Mhe. Dkt. Mohamed Gharib Bilal, Makamu wa Rais, ambaye amekuwa akifanya ziara mikoani na kusisitiza umuhimu wa kilimo katika kuimarisha usalama wa chakula na kupunguza umaskini. Aidha, nampongeza Makamu wa Rais kwa kushiriki katika kilele cha maadhimisho ya sikukuu ya wakulima Nane Nane yaliyofanyika kitaifa Mkoani Dodoma.

5. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda pia kutumia fursa hii kumshukuru Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa juhudi zake za

kuendeleza kilimo kupitia Azma ya KILIMO KWANZA nchini. Vilevile, Mhe. Waziri Mkuu ni mfano tosha kwa wale wanaotaka kuingia kwenye kilimo kwa sababu yeye ni mkulima na amekuwa akihamasisha uwekezaji katika kilimo na kuwepo kwa usalama wa chakula nchini.

6. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kukupongeza wewe mwenyewe, Naibu Spika na Wenyeviti kwa jinsi mnavyoliongoza Bunge letu tukufu kwa umahiri mkubwa. Uongozi wenu ndio umetufikisha hapa ambapo hadi hivi sasa Bunge letu halina migogoro yoyote.

7. ***Mheshimiwa Spika,*** mwaka 2012/2013 Bunge lako Tukufu lilipata msiba wa kuondokewa na Mheshimiwa Salim Hemed Khamis, Mbunge wa Jimbo la Chambani – Zanzibar (CUF). Nawapa pole ndugu, jamaa na marafiki wa familia ya marehemu. Mwenyezi Mungu ailaze roho za marehemu mahali pema peponi. Amina.

8. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kuwashukuru wajumbe wa Kamati ya Bunge ya Kudumu ya Kilimo Mifugo na Maji chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Profesa Peter Mahamud Msolla, Mbunge wa Kilolo kwa maoni, ushauri na ushirikiano mkubwa walioutoa na ambao wameendelea kuutoa wakati wa maandalizi ya bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka 2013/2014. Wizara yangu inampongeza Mheshimiwa Profesa Peter Mahamud Msolla kwa kuteuliwa kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Kilimo, Maji na Mifugo na Mheshimiwa Said Juma Nkumba kwa kuteuliwa kuwa Makamu Mwenyekiti. Pia inawapongeza wanakamati wapya walioteuliwa kujiunga na Kamati hii.

9. ***Mheshimiwa Spika****,* naishukuru Kamati kwa kuipokea na kuifanyia uchambuzi wa kina taarifa ya utekelezaji ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ya mwaka 2012/2013 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya mwaka 2013/2014 katika vikao vyake vilivyofanyika Dar es Salaam tarehe 03 na 04 Aprili 2013 na Dodoma tarehe 12 Aprili 2013. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, maoni, ushauri na mapendekezo yaliyotolewa yamezingatiwa katika bajeti hii.

10. ***Mheshimiwa Spika,*** natoa shukrani na pongezi za pekee kwa wananchi wa Jimbo langu la Buyungu kwa ushirikiano wanaoendelea kunipa katika kipindi chote cha kuwawakilisha hapa Bungeni. Aidha, nawapongeza kwa juhudi wanazofanya katika kujiletea maendeleo.

11. ***Mheshimiwa Spika,*** nitumie fursa hii kwa mara nyingine tena kumpongeza Waziri Mkuu Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb), kwa hotuba yake ambayo imeelezea kwa muhtasari hali ya kilimo chetu kilivyo hivi sasa na mwelekeo kwa mwaka ujao.

2.0 HALI YA KILIMO NA USHIRIKA NCHINI

2.1 HALI YA KILIMO

12. ***Mheshimiwa Spika,*** Sekta ya Kilimo ni moja ya Sekta muhimu katika uchumi na maendeleo ya nchi yetu kwa kuwa inatoa ajira kwa asilimia 75 ya Watanzania na inachangia wastani wa asilimia 95 ya chakula kinachopatikana nchini kwa miaka yenye mvua za kutosha. Katika mwaka 2012, Sekta ya Kilimo ilichangia asilimia 26.8 ya Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 23.7 mwaka 2011. Kwa kuwa asilimia kubwa ya watanzania wanashiriki katika shughuli za kilimo, mchango huo kwa kiasi kikubwa utachangia katika kupunguza umaskini.

13. ***Mheshimiwa Spika,*** Pato la Taifa kwa mwaka 2012, kwa shughuli za kiuchumi za kilimo zinazojumuisha mazao, ufugaji, misitu na uwindaji ulikuwa asilimia 4.3 ikilinganishwa na asilimia 3.6 mwaka 2011. Katika ukuaji huo, mchango wa mazao ulikuwa asilimia 4.7 ikilinganishwa na asilimia 3.5 ya mwaka 2011. Mchango wa mifugo ulikuwa asilimia 3.1 ikilinganishwa na asilimia 3.9 ya mwaka 2011. Mchango wa misitu na uwindaji ulikuwa asilimia 2.4 ikilinganishwa na asilimia 3.5 ya mwaka 2011. Katika kipindi hicho, uzalishaji wa mazao ya chakula, hususan mahindi uliongezeka kutoka tani milioni 6.5 mwaka 2011 hadi tani milioni 6.7 mwaka 2012 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 3.1. Aidha, uzalishaji wa mpunga uliongezeka kutoka tani milioni 1.6 mwaka 2011 hadi tani milioni 1.7 mwaka 2012 sawa na ongezeko la asilimia 6.3. Ongezeko hilo limetokana na kuwepo kwa mvua za kutosha katika maeneo ya uzalishaji wa mazao ya kilimo na juhudi za Serikali za kuongeza uzalishaji kwa kutoa ruzuku ya pembejeo kwa wakulima.

2.2 HALI YA USHIRIKA

14. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kuwezesha na kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za kiuchumi kupitia utekelezaji wa Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika nchini (*Cooperative Reform and Modernization Program – CRMP*). Katika kuimarisha Ushirika nchini, idadi ya Vyama vya Ushirika imeongezeka kutoka 9,769 Machi, 2012 hadi 9,964 Machi, 2013 ikiwa ni ongezeko la Vyama vya Ushirika 195.

15. ***Mheshimiwa Spika,*** Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo (*Savings and Credit Cooperative Societies – SACCOS*) vimeendelea kuimarishwa ili viweze kutoa huduma za kifedha kwa wananchi wengi

zaidi hususan waliopo vijijini. Idadi ya SACCOS imeongezeka kutoka 5,424 Machi 2012 hadi 5,559 Machi 2013 na wanachama wameongezeka kutoka 917,889 hadi 1,153,248 katika kipindi hicho. Aidha, wanachama wameongeza hisa, akiba na amana kutoka Shilingi bilioni 236.8 hadi Shilingi bilioni 463.5.

16. ***Mheshimiwa Spika,*** Vyama vya Ushirika wa Mazao (*Agricultural Marketing Cooperative Societies – AMCOS*) vimeendelea kutoa huduma kwa wakulima zikiwemo za usambazaji wa pembejeo, ukusanyaji na uuzaji wa mazao. Wanachama wameendelea kunufaika na Mfumo wa Stakabadhi za Maghala kwenye mazao ya nafaka na korosho kupitia Vyama vya Msingi na SACCOS. Kupitia Vyama vya Ushirika, pembejeo za kilimo zilisambazwa kwa wakulima zikiwemo mbolea, vifungashio na madawa ya kuua wadudu hususan kwa mazao ya tumbaku na korosho, mbegu na miche ya kahawa, miti na matunda.

17. ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na mafanikio yaliyopatikana, Ushirika bado unakabiliwa na changamoto za baadhi ya viongozi na watendaji wa Vyama vya Ushirika kutokuwa waaminifu, uwezo mdogo na kutowajibika katika kutekeleza majukumu yao ipasavyo. Ili kukabiliana na changamoto hizo, Wizara inaendelea kuimarisha usimamizi kwa kuongeza kasi ya ukaguzi wa vyama, kuwajengea uwezo viongozi na kutoa mafunzo kwa wanachama kuhusu haki na wajibu wao. Katika kuimarisha Ushirika, Sheria ya Ushirika Na. 20 ya mwaka 2003 inafanyiwa marekebisho na tayari Muswada wa marekebisho ya sheria hiyo umesomwa kwa mara ya kwanza katika Mkutano wa Kumi wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

2.3 HALI YA CHAKULA

2.3.1 Uzalishaji na Upatikanaji wa Chakula

18. ***Mheshimiwa Spika,*** tathmini ya uvunaji wa mazao ya chakula kwa mwaka 2011/2012 na upatikanaji wa chakula kwa mwaka 2012/2013, iliyofanywa mwezi Januari 2013 ilionesha kuwa uzalishaji wa mazao ya chakula kwa ujumla katika msimu huo ulifikia tani milioni 13.34 zikiwemo tani milioni 7.44 za nafaka na tani milioni 5.90 za mazao yasiyo ya nafaka. Uzalishaji huo ukilinganishwa na mahitaji ya chakula ya tani milioni 11.97 kwa mwaka 2012/2013 ungeweza kutosheleza mahitaji ya chakula kwa asilimia 112. Hata hivyo, kutokana na kuwepo kwa uhaba wa chakula katika baadhi ya nchi jirani na Serikali kuondoa vikwazo vya kuuza mazao ya chakula, sehemu kubwa ya mazao hayo iliuzwa nje ya nchi.

19. ***Mheshimiwa Spika,*** pamoja na uzalishaji huo kumekuwepo na maeneo yenye upungufu wa chakula unaotokana na uzalishaji mdogo wa mazao ya nafaka uliosababishwa na ukame. Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu Idara ya Maafa, TAMISEMI na wadau wengine wakiwemo WFP, FAO, UNICEF, TFNC, TMA na Mashirika ya Misaada ya Kibinadamu (CARITAS, OXFAM*, Care International, World Vision*) ilichukua hatua ya kutathmini hali ya chakula kwa kina na kutoa chakula cha msaada kwenye maeneo yenye upungufu mkubwa wa chakula. Wizara itaendelea kupanua wigo wa ushirikishwaji wa wadau wakiwemo Waheshimiwa Wabunge na Madiwani katika kufanya tathmini.

20. ***Mheshimiwa Spika,*** tathmini za kina zilizofanywa Septemba 2012 na Januari 2013 zilibaini kuwepo kwa jumla ya Halmashauri za Wilaya 47 katika mikoa 19 ya Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Morogoro, Lindi, Tanga, Mtwara, Pwani, Shinyanga, Simiyu, Tabora, Mwanza, Mara, Kagera, Iringa, Mbeya, Rukwa, Dodoma na Singida zenye upungufu mkubwa wa chakula. Hata hivyo, hali ya upungufu wa chakula imekuwa ikiongezeka kwa viwango tofauti hadi kufikia Halmashauri 70. Kwa kipindi cha mwezi Julai 2012 hadi Machi 2013, Serikali imeidhinisha chakula cha msaada kiasi cha tani 69,452. Aidha, Serikali imekuwa ikitoa chakula cha njaa kulingana na maombi yanavyowasilishwa na Wakurugenzi wa Halmashauri za Wilaya na Makatibu Tawala wa Mikoa. Hadi tarehe 09 Aprili, 2013 uchukuaji wa chakula hicho cha msaada ulifikia jumla ya tani 35,886.75. (**Kiambatisho Na. 1**).

21. ***Mheshimiwa Spika,*** kukosekana kwa mvua za vuli katika robo ya nne ya mwaka 2011/2012 pamoja na upungufu wa chakula katika nchi jirani na zile za Somalia na Sudan ya Kusini kumesababisha bei za vyakula kuendelea kupanda katika maeneo mengi ya nchi kwa karibu kipindi chote cha mwaka 2012/2013. Bei hizo zimekuwa juu ikilinganishwa na msimu uliopita au bei za wastani wa miaka mitano iliyopita. Kwa mfano, bei ya mahindi kati ya mwezi Novemba 2011 na mwezi Novemba 2012 iliongezeka kwa asilimia 36. Kwa kuzingatia hilo, Serikali iliamua kuuza sehemu ya mahindi kutoka Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) katika soko kwa lengo la kupunguza mfumuko wa bei.

22. ***Mheshimiwa Spika,*** katika msimu wa 2011/2012 uzalishaji wa mchele nchini ulifikia tani 1,170,358 ambapo mahitaji kwa mwaka 2012/2013 yalikuwa tani 818,699. Katika mazingira ya mtandao wa biashara uliopo, uzalishaji huo ni mdogo kukidhi mahitaji yetu ya mchele na mahitaji ya soko katika Kanda ya Afrika Mashariki, Kati na Kusini. Mahitaji hayo ya soko yalichangia kupanda kwa bei ya bidhaa hiyo nchini kutoka wastani wa Shilingi 1,500 kwa kilo mwezi Agosti

2012 hadi wastani wa Shilingi 2,800 kwa kilo mwezi Februari 2013 katika masoko ya jumla.

23. Ili kukabiliana na hali hiyo, mnamo mwezi Desemba 2012, Serikali iliamua kuruhusu wafanyabiashara waagize tani 60,000 za mchele ili kupunguza makali ya bei kwa walaji. Makampuni tisa yaliteuliwa kufanya kazi hiyo kuanzia wiki ya pili ya mwezi Januari 2013. Mchele huo ulitakiwa uwe umeingia nchini ifikapo tarehe 30 Machi 2013. Masharti mengine yaliyotolewa kwa waagizaji yalikuwa ni pamoja na: bei ya jumla ya mchele isizidi Shilingi 1,300 kwa kilo; bei kwa wasambazaji wa kati isizidi Shilingi 1,450 kwa kilo; na bei ya rejareja isizidi Shilingi 1,700 kwa kilo. Hadi tarehe 30 Machi, 2013 jumla ya tani 34,689.54 za mchele zilikuwa zimeingizwa nchini.

24. ***Mheshimiwa Spika,*** hivi sasa uzalishaji wa mpunga katika maeneo mengi nchini uko katika hali nzuri, hali inayoashiria kuwepo kwa mchele wa kutosha sokoni. Kufuatia hali hiyo, Serikali imesitisha uingizaji wa mchele wenye msamaha wa ushuru na kodi utakaofanywa baada ya tarehe 30 Machi, 2013. Pamoja na hatua hiyo, Wizara inaendelea kuhamasisha matumizi ya vyakula vingine mbadala kama vile muhogo, viazi vitamu, viazi mviringo, ndizi, maboga, magimbi na vyakula vingine vinavyopatikana kwa wingi katika maeneo mbalimbali nchini.

2.3.2 Matarajio ya Hali ya Chakula Mwaka 2013/2014

25. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kwa kushirikiana na wadau imekuwa ikifanya Tathmini ya Awali ya Uzalishaji wa Mazao ya Chakula katika kila msimu wa kilimo na kutoa utabiri wa Hali ya Chakula kwa kila mwaka katika mwezi Mei na taarifa kutolewa katika Hotuba ya Bajeti ya Wizara katika Bunge la Bajeti. Kutokana na mabadiliko ya ratiba ya Bunge la Bajeti ya mwaka 2013/2014 ambapo Bunge limeanza mapema kabla ya mwezi Juni, taarifa ya tathmini ya awali ya uvunaji wa mazao ya chakula katika msimu wa 2012/2013 na utabiri wa hali ya chakula kwa mwaka 2013/2014 itapatikana mwezi Juni 2013 baada ya kufanyika kwa tathmini hiyo.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MALENGO NA MIPANGO MWAKA 2012/2013

3.1 MALENGO NA MIPANGO YA 2012/2013

26. ***Mheshimiwa Spika,*** katika utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2012/2013, Wizara imezingatia Malengo ya Milenia, Mpango Kabambe wa Kuendeleza Kilimo Barani Afrika (*Comprehensive Africa Agricultural*

Development Program - CAADP) kupitia Mpango wa Uwekezaji katika Usalama wa Chakula – Tanzania (*Tanzania Food Security Investiment Plan – TAFSIP*), Dira ya Maendeleo ya Taifa ya mwaka 2025, MKUKUTA II, Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano, Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Program – ASDP*), Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika (*Cooperative Reform and Modernization Program - CRMP*) na Mpango wa Kukuza Kilimo katika Ukanda wa Kusini mwa Tanzania *(Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT).*

27. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara inaendelea kutekeleza Malengo Mkakati yafuatayo:

i. Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo;
ii. Kuwezesha Upatikanaji wa Masoko ya Bidhaa za Kilimo;
iii. Kuwezesha Uongezaji wa Thamani ya Mazao ya Kilimo;
iv. Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za Kiuchumi;
v. Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu;
vi. Kusimamia Sera, Sheria na Mikakati katika Sekta ya Kilimo;
vii. Kuboresha Uratibu katika Sekta ya Kilimo;
viii. Kuboresha Uwezo wa Wizara wa kutoa Huduma; na
ix. Kuzingatia Masuala Mtambuka katika Kilimo.

28. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kupitia Fungu 43 ilitengewa jumla ya Shilingi **291,437,058,400**. Kati ya fedha hizo, Shilingi **170,364,421,000** ni fedha za matumizi ya kawaida na Shilingi **121,072,637,400** ni fedha za maendeleo. Baada ya makato ya bajeti kitaifa, Wizara ilipunguziwa kiasi cha Shilingi **2,023,291,610** za matumizi ya kawaida na Shilingi **614,282,274** fedha za maendeleo za ndani na hivyo kubakiwa na jumla ya Shilingi **288,799,484,516** ambapo fedha za matumizi ya kawaida ni Shilingi **168,341,129,390** na matumizi ya maendeleo ni Shilingi **120,458,355,126.**

29. Kati ya fedha za matumizi ya kawaida zilizoidhinishwa, fedha zilizopokelewa kutoka Hazina hadi tarehe 19 Machi, 2013, ni Shilingi **89,785,797,567** sawa na asilimia **53** ya fedha zilizoidhinishwa na matumizi ni Shilingi **88,256,414,561** sawa na asilimia **98.3** ya fedha zilizotolewa. Kati ya fedha za maendeleo zilizoidhinishwa, fedha zilizopokelewa hadi kufikia tarehe 19 Machi, 2013 ni Shilingi **22,961,014,700** sawa na asilimia **19** ya fedha zilizoidhinishwa na matumizi ni Shilingi **11,266,543,824** sawa na asilimia **49** ya fedha zilizotolewa.

30. Wizara kupitia Fungu 24 ilitengewa jumla ya Shilingi **6,104,209,000** za matumizi ya kawaida. Hadi tarehe 18 Machi, 2013, fedha zilizopokelewa ni Shilingi **3,313,840,034** sawa na asilimia **54.29** ya kiasi kilichoidhinishwa. Matumizi yalifikia Shilingi **2,735,539,547** sawa na asilimia **78.23** ya kiasi cha fedha kilichotolewa.

3.1.1 Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo

31. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kutekeleza lengo mkakati hilo, kazi zinazotekelezwa ni pamoja na kuendeleza umwagiliaji; kutoa ruzuku ya pembejeo; kuongeza uzalishaji wa mbegu bora; kuimarisha utafiti, huduma za ugani, ukaguzi wa madawa ya kilimo na mbegu; kutoa mafunzo kwa wakulima; kuhamasisha matumizi ya zana za kilimo; na kuimarisha udhibiti wa visumbufu vya mimea na mazao. Kazi zilizofanyika ni pamoja na:

Umwagiliaji

32. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kuweka mikakati ya kuhakikisha kilimo cha umwagiliaji kinachangia asilimia 25 ya mahitaji ya chakula nchini. Katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kutumia teknolojia ya kisasa ya GPS ilifanya uhakiki wa eneo linalomwagiliwa na wakulima wadogo, wakubwa na Taasisi mbalimbali katika sehemu kubwa ya nchi na kubaini kuwa kuna jumla ya hekta 450,392 zinazomwagiliwa. Kati ya hizo hekta 389,529 zinalimwa na wakulima wadogo na hekta 60,863 zinalimwa na wakulima wakubwa. Kazi hiyo ya uhakiki inaendelea katika sehemu chache zilizobaki hususan Kanda za umwagiliaji za Mtwara na Mbeya.

33. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, uendelezaji wa skimu 40 zenye uwezo wa kumwagilia hekta 28,114 unaendelea. Hatua za utekelezaji zinaoneshwa katika Kiambatisho Na. 2. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itakamilisha ujenzi, ukarabati na uboreshaji wa miundombinu ya umwagiliaji kwenye skimu 37 zenye hekta 19,890 za wakulima wadogo. Kati ya vikwazo ambavyo vimeonekana kudumaza ukuaji wa Sekta ya Kilimo ni uwekezaji mdogo wa Sekta Binafsi katika kilimo. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, kuanzia mwaka 2013/2014 hadi 2015/2016, Wizara kupitia Mfumo wa Matokeo Makubwa Sasa (*Big Results Now*) imejiwekea malengo ya kuongeza uzalishaji wa sukari kwa tani 150,000, mahindi tani 100,000 na mchele tani 290,000 katika mashamba mapya ya wakulima wakubwa na wadogo. Uwekezaji huo unatarajiwa kuongeza eneo linalomwagiliwa kwa hekta 389,000 ifikapo mwaka 2015/2016.

34. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi hususan ukame, katika mwaka 2012/2013, Wizara inaendelea na ujenzi wa mabwawa saba ya umwagiliaji ambapo katika bwawa la Inala (Tabora MC) – ujenzi wake umefikia asilimia 47; Kasuga (Kakonko) asilimia 85; Mahiga (Kwimba) - asilimia 85; Mesaga (Serengeti) asilimia 30; Lwanyo (Mbarali) asilimia 80; Dongobesh (Mbulu) asilimia 60; na Itagata (Manyoni) asilimia 95. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa mabwawa hayo na kuanza ujenzi wa bwawa la Ulindwanoni (Urambo). Aidha, Wizara itafanya usanifu wa mabwawa katika maeneo kame ya mikoa ya Dodoma, Singida, Tabora, Shinyanga, Geita na Simiyu.

35. ***Mheshimiwa Spika,*** uendelezaji wa skimu 15 zinazogharamiwa na Mfuko wa pamoja wa Msaada wa Chakula unaosimamiwa na Serikali ya Tanzania na Japan *(Food Aid Counterpart Fund – FACF*) unaendelea. Aidha, ujenzi wa skimu nyingine mbili za Gidahababeig (Hanang) na Kashagulu (Kigoma Vijijini) utaanza katika mwaka 2013/2014. Kukamilika kwa skimu hizi kutaongeza eneo lenye miundombinu ya umwagiliaji kwa hekta 4,187 (Kiambatisho Na. 3).

36. ***Mheshimiwa Spika,*** miradi sita inayoendelezwa chini ya programu ya *Feed the Future* na kugharamiwa na Shirika la Misaada la Marekani *(United States Agency for International Development - USAID*) ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Katika skimu ya Dakawa (hekta 3,000) kazi za ujenzi wa barabara *(access road*) mita 800, jengo la ofisi ya mradi na Tathmini ya Athari za Kimazingira (*Environmental Impact Assessment - EIA*) zimekamilika. Taratibu za kuwapata wazabuni kwa ajili ya ununuzi wa pampu mpya na kukarabati miundombinu ya shambani zimekamilika na ujenzi wa miundombinu unatarajiwa kuanza mwezi Agosti 2013.

37. Aidha, usanifu wa skimu ya Mgongola (hekta 640) umekamilika na taratibu za kupata mkandarasi wa ujenzi zimeanza. Upembuzi yakinifu na tathmini za athari za kimazingira katika skimu za Mgugwe (hekta 2,270), Udagaji (hekta 1,950), Kisegese (hekta 7,200) na Mpanga-Ngalimila (hekta 26,372) unaendelea.

38. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara imekamilisha upembuzi yakinifu na usanifu wa awali (*Pre-feasibility studies and preliminary design*) wa miradi katika ukanda wa Ziwa Viktoria iliyotekelezwa kwa kugharamiwa na Ofisi ya Ushirikiano Bonde la Mto Nile (*Nile Basin Initiative*) kupitia mradi wa "*Irrigation Development and Watershed Management Project in the Lake Victoria Basin in Tanzania*". Upembuzi yakinifu huo umebaini kuwepo kwa jumla ya hekta 22,462 zinazoweza kuendelezwa kwa umwagiliaji

katika mabonde ya mto Mara (hekta 6,974); mto Ngono (hekta 13,255); na Bugwema (hekta 2,233). Miradi hii itaingizwa katika Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya husika kwa ajili ya utekelezaji miaka ijayo.

39. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara imekamilisha maandalizi ya mradi wa uendelezaji wa skimu 39 zenye jumla ya hekta 16,710 za umwagiliaji kwa njia ya matone (*drip irrigation*) kwa mazao ya zabibu, migomba na pamba. Mradi huo ambao utatekelezwa kwa gharama ya Shilingi 677,574,776,560 utaombewa fedha kutoka Serikalini na vyanzo vingine vya fedha ikiwemo mikopo ya masharti nafuu. Utekelezaji wa mradi huo utahusisha uwekaji wa miundombinu ya umwagiliaji kwa njia ya matone; ujenzi wa barabara za kuunganisha skimu na masoko (*farm to market roads*); upelekaji wa nishati ya umeme katika skimu hizo; uwekaji wa miundombinu ya kuongeza thamani ya mazao yatakayovunwa; na kujenga uwezo wa wataalamu katika ngazi ya Wilaya na Taifa katika kuendeleza na kusimamia miradi ya aina hiyo nchini kwa ufanisi. Mradi huo unatarajiwa kutekelezwa katika mikoa ya Morogoro, Dodoma, Singida, Kigoma, Mwanza, Manyara, Kagera na Kilimanjaro.

40. ***Mheshimiwa Spika,*** Tathmini ya utekelezaji wa ASDP imeonesha kuwepo kwa fedha ambazo hazikutumika (*Carry Over Funds*) katika miaka ya nyuma hususan katika ngazi ya Halmashauri. Hadi Desemba 2012 takriban Shilingi bilioni 25.8 zilizotengwa kwa ajili ya miradi ya umwagiliaji zilikuwa hazijatumika. Sababu kubwa zilizochangia fedha hizo kutotumika ni pamoja na: Upungufu wa wahandisi na mafundi sanifu wa umwagiliaji; mtiririko mbaya wa fedha ambapo wakati mwingine fedha zinatolewa kidogo na kwa kuchelewa; na ukiritimba wa taratibu za manunuzi. Aidha, kiwango kidogo cha fedha za miradi inayotekelezwa na Halmashauri hakiwavutii makandarasi wa ujenzi wenye uwezo na uzoefu ambao wengi wako katika miji mikubwa.

41. ***Mheshimiwa Spika,*** Ili kukabiliana na changamoto hizo, Wizara imeshirikiana na Chuo cha Ufundi Arusha na Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Rasilimali za Maji kuandaa mitaala ya uhandisi katika fani ya ujenzi na umwagiliaji (*Civil and Irrigation Engineering*). Aidha, Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine kimeanzisha shahada ya Uhandisi wa umwagiliaji na maji. Wahitimu wa vyuo hivyo wanatarajiwa kuingia katika soko la ajira kuanzia mwaka 2013/2014 na hivyo kuanza kupunguza tatizo la upungufu wa wataalamu. Vilevile, Halmashauri zinashauriwa kutumia wataalamu kutoka Sekta Binafsi na Taasisi katika kuandaa, kusanifu na kusimamia utekelezaji wa miradi. Matarajio ya Wizara ni kwamba utaratibu mpya wa bajeti

kuanza mapema na kukamilika mwezi Juni utasaidia kuondoa tatizo la mtiririko wa fedha.

Upatikanaji wa Pembejeo

42. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, mahitaji ya mbolea yalikuwa tani 452,202, mbegu tani 60,000 na madawa tani 328,586. Hadi kufikia Machi 2013, tani 240,350 za mbolea na tani 30,443.0 za mbegu bora zilifikishwa kwa wakulima. Kati ya mbegu hizo, tani 22,403.9 zimezalishwa hapa nchini na tani 8,039.1 ziliingizwa kutoka nje ya nchi. Kati ya mbegu zilizozalishwa hapa nchini, Wakala wa Mbegu za Kilimo (ASA) walizalisha tani 2,484 na tani 1,330 zilizalishwa kupitia utaratibu wa makubaliano na Jeshi la Magereza na Jeshi la Kujenga Taifa (JKT).

43. Vilevile, ASA ilizalisha miche bora ya matunda 287,000 na vipando bora vya muhogo 15,641,866. ASA pia ilishirikiana na Sekta Binafsi katika uzalishaji wa mbegu bora kwa kutumia mashamba yake ya mbegu. Katika msimu wa 2012/2013, ASA ilishirikiana na *Suba Agro Trading & Engineering Company Limited* kuzalisha tani 2,018 za mbegu bora katika Shamba la Mbegu la Mbozi. Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya iliendelea kuhamasisha uzalishaji wa Mbegu za Daraja la Kuazimiwa (*Quality Declared Seeds - QDS*) ambapo tani 454.35 zilizalishwa.

44. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inaazimia kuongeza uzalishaji wa mbegu bora kufika tani 60,000 ifikapo mwaka 2014/2015. Ili kutimiza azima hiyo, ASA inaendelea kujenga uwezo wake wa kitaalamu, ikiwa ni pamoja na kusomesha wataalamu watatu katika fani ya teknolojia ya mbegu kwa kiwango cha shahada ya uzamili, kujenga miundombinu ya umwagiliaji katika mashamba ya mbegu ya Msimba, Kilangali na Arusha; na kununua matrekta na mitambo ya kuvunia mbegu. Aidha, maabara ya Taasisi ya Udhibiti wa Ubora wa Mbegu (TOSCI) imejengewa uwezo ili iweze kuwa na sifa ya kukagua mbegu kwa kiwango cha kimataifa.

45. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kuhamasisha uzalishaji wa mbegu bora kwa kushirikisha Sekta Binafsi. Aidha, ASA itawezeshwa kuzalisha tani 4,000 za mbegu bora za nafaka na mboga mboga, pingili za muhogo 15,000,000 na miche ya matunda 300,000 katika mashamba yake na kwa kushirikiana na JKT, Magereza na Wakulima Binafsi kupitia Kilimo cha Mkataba. Aidha, kwa kushirikiana na kampuni za mbegu za *Suba Agro Trading & Engineering Company Limited* na *Highland Seed Growers* jumla ya tani 2,500 za mbegu za nafaka zitazalishwa.

46. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara iliendelea kutoa ruzuku ya pembejeo za kilimo kwa nia ya kumpunguzia mkulima gharama za uzalishaji. Ruzuku ya mbolea ilifikia tani 126,118 ambapo wakulima 940,783 walinufaika. Aidha, jumla ya tani 10,741 za mbegu bora zikiwemo tani 8,278 za mahindi; tani 1,694 za mpunga; tani 402 za mtama na tani 366 za alizeti zilisambazwa kwa wakulima kwa mpango wa ruzuku. Wizara ilitoa ruzuku ya *acrepacks* 3,500,000 za madawa ya pamba, na lita 158,727 na tani 582 za madawa ya korosho kwa wakulima wa mikoa inayozalisha mazao hayo. Ruzuku ya uzalishaji na usambazaji wa miche bora ya chai 1,568,966 na miche bora ya kahawa 1,926,889 ilitolewa. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itawezesha upatikanaji wa tani 400,000 za mbolea, tani 40,000 za mbegu bora, miche milioni 40, tani 2,000 na lita 870,000 za madawa ya pamba na korosho kupitia ruzuku ya pembejeo.

47. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kukabiliana na changamoto ya kuwepo kwa pembejeo zisizokidhi viwango vya ubora katika soko. Taasisi ya Udhibiti wa Ubora wa Mbolea inakagua na kuchukua hatua za kisheria kwa makampuni yanayosambaza mbolea zisizo na ubora ikiwa ni pamoja na kutoza faini na kufuta leseni za makampuni na mawakala wadanganyifu. Kwa mfano, makampuni ya *Mohamed Enterprises Ltd* na STACO yalizuiliwa kuuza mbolea za aina ya DAP na CAN zilizoonekana kuwa na kasoro ya kutokidhi viwango vya ubora na kuamriwa kuzikusanya na kuziondoa sokoni kwa mujibu wa Sheria ya Mbolea ya mwaka 2009.

48. ***Mheshimiwa Spika,*** ruzuku ya pembejeo za kilimo kwa mazao ya mahindi na mpunga imekuwa ikitolewa kwa kutumia vocha ambapo mawakala walichaguliwa na makampuni ya pembejeo. Utaratibu huo uligubikwa na changamoto nyingi zikiwemo za vocha kuchelewa kuwafikia wakulima kutokana na kutowajibika kikamilifu kwa baadhi ya watendaji; baadhi ya mawakala na watendaji wasio waaminifu kuwarubuni wakulima; na baadhi ya makampuni kutofikisha pembejeo kwa wakati. Makampuni ambayo hayakufanya vizuri katika msimu huu hayataruhusiwa kufanya biashara ya pembejeo ya ruzuku. Aidha, watendaji na mawakala wote waliohusika katika ubadhirifu wa pembejeo wanaendelea kuchukuliwa hatua za kinidhamu na za kisheria. Vilevile, Serikali imezuia malipo ya mawakala wote ambao ama kesi zao zinachunguzwa na vyombo vya dola au zipo mahakamani mpaka hapo kesi hizo zitakapokwisha.

49. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na hali hiyo, Serikali imebuni mfumo mpya wa usambazaji wa pembejeo katika msimu 2013/2014 ambapo wakulima kupitia vikundi na Vyama vya Ushirika watapata mikopo ya muda mfupi na yenye riba nafuu kwa ajili ya kununulia

pembejeo. Wizara inaandaa semina itakayofanyika mwezi Mei, 2013, ambapo wadau wakiwemo waheshimiwa Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya, waheshimiwa Wabunge, taasisi za fedha, makampuni ya pembejeo na wawakilishi wa wakulima watapata fursa kujadili mfumo huo kwa kina kabla haujaanza kutumika.

Huduma za Ugani

50. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kugharamia mafunzo katika Vyuo vya Kilimo ili kufikia lengo la kuwa na Maafisa Ugani 15,082 wa vijiji na kata ifikapo mwaka 2015. Hadi kufikia 2013 kuna jumla ya Maafisa Ugani 7,974. Pamoja na Wizara kuendelea kugharamia mafunzo, hata hivyo, baadhi ya vijana tarajali wanaohitimu wanakabiliwa na changamoto ya kutoajiriwa. Hadi kufikia mwezi Machi 2013, jumla ya wahitimu 2,514 walikuwa hawajaajiriwa kwa sababu ya ufinyu wa bajeti.

51. ***Mheshimiwa Spika,*** kumekuwepo na changamoto ya Maafisa Ugani ambao utendaji wao hauridhishi kutokana na kutowajibika na usimamizi hafifu katika ngazi ya Halmashauri. Tathmini ya utekelezaji wa ASDP ilibaini kuwa Maafisa Ugani wengi hawatekelezi kazi zao za kuwaelekeza wakulima ipasavyo licha ya kuwezeshwa kwa kupatiwa vitendea kazi. Ili kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI imewahimiza Maafisa Ugani kuandaa mipango kazi ikiwa ni pamoja na kila Afisa Ugani kuwa na Daftari la Kilimo. Chini ya utaratibu huu, Maafisa Ugani wa Wizara watafanya ukaguzi wa madaftari hayo na utendaji wa maafisa ugani mara kwa mara katika Halmashauri. Aidha, katika mwaka 2013/2014, Wizara itashirikiana na TAMISEMI kuandaa sheria ndogo za mfano (*Model bylaws)* ambazo zitapitishwa na Halmashauri kusimamia shughuli za kilimo. Shughuli hizo ni pamoja na kilimo cha mkataba, kilimo cha umwagiliaji, kanuni bora za kilimo, matumizi bora ya ardhi katika kilimo, utunzaji wa Daftari la Kilimo na hifadhi ya mazingira.

52. ***Mheshimiwa Spika,*** tathmini imeonesha kuwa mfumo wa shamba darasa umeongeza ufanisi katika kueneza teknolojia za kilimo kwa wakulima. Katika mwaka 2012/2013, mashamba Darasa 16,330 yenye wakulima 344,986 (wanawake 138,461 na wanaume 206,525) yameanzishwa katika mikoa ya Kagera, Kigoma, Manyara, Mara, Ruvuma, Morogoro, Rukwa na Mwanza. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kuhimiza matumizi ya mashamba darasa katika kueneza teknolojia bora za kilimo.

Mafunzo katika Vyuo vya Kilimo

53. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imedahili na kugharamia mafunzo kwa wanachuo wa bweni 3,578 wakiwemo 1,145 wa mwaka wa kwanza na 2,433 wa mwaka wa pili. Aidha, Wagani Wanafunzi 2,433 wanaotarajia kuhitimu mafunzo mwezi Juni 2013 walipelekwa katika mikoa mbalimbali kwa madhumuni ya kufanya kazi za ugani kwa vitendo. Mitaala ya uzalishaji chakula na lishe na matumizi ya zana katika kilimo imeandaliwa na inatumika kwa vyuo vya Ilonga na Mlingano mtawalia. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itagharamia mafunzo kwa wanachuo 3,500 katika ngazi ya stashahada na astashahada.

Zana za Kilimo

54. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2012/2013, Wizara iliendelea kuhimiza matumizi ya zana bora za kilimo na kuhamasisha Sekta Binafsi kuingiza nchini zana hizo. Katika kipindi cha mwezi Januari hadi Desemba 2012, Sekta Binafsi iliingiza nchini jumla ya matrekta makubwa 782 na matrekta madogo ya mkono 949. Idadi ya matrekta makubwa yanayofanya kazi nchini ni 9,148 na madogo ni 5,520. Uingizaji wa matrekta makubwa na madogo umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka. Hata hivyo, kumekuwa na changamoto ya matumizi ya matrekta madogo ya mkono katika baadhi ya maeneo kutokana na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na maopereta kutokuwa na ujuzi wa kutosha wa kuyatumia na mashamba kutotayarishwa ipasavyo.

55. ***Mheshimiwa Spika,*** Katika mwaka 2013/2014, Wizara itawezesha mafunzo kwa maopereta 136 na viongozi wao kuhusu uendeshaji, matengenezo na utunzaji wa mashine za kuvuna mpunga (*Rice combine harvesters*) na usindikaji mpunga (*paddy mini plants*) katika skimu 14 za umwagiliaji. Vilevile, Wizara itaandaa mwongozo wa utumiaji na matengenezo wa mashine za kuvuna, kupandikiza na usindikaji wa mpunga.

56. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imekuwa ikitekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo mkopo wenye masharti nafuu ambao umewezesha kutekeleza mradi unaosimamiwa na SUMA JKT wenye matrekta 1,846 na zana zake, matrekta madogo ya mkono 400, pampu za umwagiliaji maji 1,100 na mtambo wa kuunganisha matrekta. Ili kuwezesha wakulima kupata zana hizo, Serikali ilitoa punguzo kubwa la bei mwezi Januari 2012 na kurahisisha masharti ya mkopo mwezi Julai 2012, matrekta yote yamekwishauzwa. Katika kuhakikisha vipuri vya matrekta yaliyouzwa na SUMA JKT vinapatikana kwa urahisi, makampuni ya Incar (T) Ltd, Hughes

Motors (T) Ltd na Noble Motors (T) Ltd yanauza vipuri vya matrekta hayo. Aidha, SUMA JKT inafanya mazungumzo na makampuni mengine ili waingize vipuri vya kutosha.

57. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na mafanikio yaliyopatikana katika utekelezaji wa awamu ya kwanza ya mradi, katika mwaka 2013/2014, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Ulinzi na Jeshi Kujenga Taifa na TAMISEMI inaandaa andiko kwa ajili ya kukopa matrekta zaidi kutoka Serikali ya India. Matrekta hayo yatauzwa kwa wakulima kwa utaratibu uliotumiwa na SUMA JKT. Idadi ya matrekta itategemea makubaliano yatakayofikiwa kati ya Serikali za nchi zote mbili.

58. ***Mheshimiwa Spika,*** trekta la mkono (*power tiller*) ni zana muhimu na lina uwezo wa kufanya kazi nyingi katika mazingira ya shambani na nje ya shamba likiwa limeunganishwa na zana sahihi kwa kazi husika. Trekta hilo linaweza kulima, kuchavanga, kupiga haro, kupanda, kutengeneza matuta, kupalilia (*inter row weeding*), kunyunyizia dawa na kusafirisha mizigo. Aidha, trekta hilo linaweza kuendesha mitambo mbalimbali ikiwa ni pamoja na vinu vya kusindika mazao kama muhogo, kupura mpunga, kupukuchua mahindi, kukatakata majani, kuendesha pampu za maji na hata kufua umeme.

59. Hapa nchini trekta la mkono limekuwa na mafanikio makubwa katika kuchavanga au kuvuruga udongo katika majaruba ya mpunga kwa kutumia rotaveta au padla. Ni muhimu shamba liwe na maji kiasi ili iwe rahisi kuchavanga. Mfano wa mafanikio makubwa katika matumizi ya trekta la mkono ni Wilaya ya Mbarali mkoani Mbeya ambayo ina matrekta ya mkono 1,400 yaliyonunuliwa na wakulima kwa mkopo kupitia SACCOS au kwa fedha taslimu. Matrekta hayo pia yamefanya vizuri katika kulima katika udongo wa kawaida, kwa kutumia jembe la diski au plau.

60. ***Mheshimiwa Spika,*** matrekta madogo siyo mbadala wa matrekta makubwa. Matrekta madogo yakitumika kama ilivyoelezwa katika maelezo yaliyotangulia yanaweza kutoa mafanikio yaliyotarajiwa. Natoa wito kwa watumiaji wa matrekta hayo kuzingatia maelekezo ya kitaalamu, kuajiri maopereta waliopata mafunzo na kutayarisha mashamba yao vizuri, kuondoa visiki na vizuizi vingine ili kuweza kutumia matrekta kwa ufanisi.

61. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kuweka mazingira mazuri kwa wakulima kumudu kutumia matrekta kwa kusamehe Kodi ya Ongezeko la Thamani kwenye vipuri vya zana za kilimo. Hata hivyo, utekelezaji wake umekuwa mgumu kutokana na Maafisa wa

TRA kushindwa kutofautisha vipuri vya zana za kilimo na vipuri vya mashine na mitambo mingine. Ili kuondoa usumbufu wanaoupata waagizaji na watumiaji kutokana na hali hiyo, Wizara imeteua wahandisi kilimo wawili wenye ujuzi wa zana za kilimo ambao watasaidiana na Maafisa wa TRA kutambua vipuri vya zana za kilimo ambavyo vitapata msamaha wa kodi.

62. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kuwa siyo rahisi kila mkulima wa Tanzania kununua na kumiliki trekta, Serikali inahamasisha watu binafsi, Vyama vya Ushirika, SACCOS na NGOs zenye uwezo wa kuanzisha na kuendesha vituo vya kukodisha zana, kuanzisha vituo hivyo ili kuwezesha wakulima wengi zaidi nchini kupata huduma ya zana.

Mfuko wa Taifa wa Pembejeo

63. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Mfuko wa Taifa wa Pembejeo ulitengewa Shilingi bilioni 2.81 kwa ajili ya kutoa mikopo ya kununulia na kusambaza pembejeo na zana za kilimo. Hadi tarehe 31 Machi 2013, Mfuko ulipata Shilingi bilioni 2.47 kutoka Serikalini na ulikusanya marejesho ya madeni ya Shilingi bilioni 2.98. Hadi tarehe 31 Machi 2013, Mfuko ulikuwa umetoa mikopo yenye thamani ya Shilingi bilioni 5.38 kwa ajili ya kununulia matrekta makubwa yenye thamani ya Shilingi bilioni 4.32; matrekta madogo yenye thamani ya Shilingi milioni 252; pembejeo za kilimo na mifugo (mbolea, vifungashio, viuatilifu na madawa ya mimea na mifugo) zenye thamani ya Shilingi milioni 681.50 na zana za umwagiliaji na usindikaji zenye thamani ya Shilingi milioni 118.50.

64. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2013/2014, Mfuko wa Taifa wa Pembejeo utatoa mikopo yenye thamani ya Shilingi bilioni 7.40 ikwemo mikopo ya matrekta makubwa na madogo, pembejeo za kilimo na mifugo, vifaa vya umwagiliaji na usindikaji. Changamoto kubwa iliyopo ni baadhi ya wakopaji kutorejesha mikopo kwa wakati na uwezo mdogo wa Mfuko ikilinganishwa na maombi yanayopokelewa. Hivyo natoa rai kwa wote waliokopa kurejesha mikopo kulingana na mikataba ili kutoa fursa kwa waombaji wengine kupata mikopo. Masharti ya kukopa ni kama inavyoonyeshwa katika **Kiambatisho Na. 4.**

Udhibiti wa Visumbufu vya Mazao na Mimea

65. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilisambaza lita 6,000 za kiuatilifu cha kudhibiti milipuko ya viwavijeshi katika mikoa ya Rukwa, Katavi, Mbeya, Tabora, Shinyanga, Mwanza, Geita, Dodoma, Morogoro na Tanga na kunusuru hekta 16,418 za mazao ya nafaka. Udhibiti wa

panya ulifanyika katika mikoa ya Morogoro, Lindi, Pwani, Tanga na Shinyanga ambapo kaya 350,335 zilipatiwa chambo chenye sumu kwa ajili ya kudhibiti milipuko hiyo. Vilevile, Wizara ilidhibiti nzige wekundu katika mbuga za Iku-Katavi, Malagarasi na Wembere ambapo hekta 5,700 zilizovamiwa na makundi ya nzige wekundu zilinyunyiziwa lita 2,500 za kiuatilifu. Aidha, Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa – FAO limesaidia kukodisha helikopta kwa ajili ya tathmini ya awali ya maeneo yenye nzige wekundu katika mwezi wa Novemba na Desemba 2012.

66. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kiasi kikubwa huduma za udhibiti wa visumbufu vya mimea unategemea huduma ya ndege kutoka kwenye mashirika ya kikanda ya kudhibiti nzige wekundu na nzige wa jangwani ambazo wakati mwingine hazipatikani wakati zinapohitajika, hali ambayo husababisha Wizara kutegemea kukodisha ndege kutoka sehemu nyingine. Ili kujenga uwezo wa Wizara wa kudhibiti milipuko ya visumbufu, Wizara itafufua Kituo cha Kilimo Anga kwa kukiwezesha kuwa na ndege na wataalamu. Katika mwaka 2012/2013, Wizara imekamilisha viwango vya kiufundi (*Technical Specifications*) kwa ajili ya kutangaza zabuni ya ununuzi wa ndege moja ya kunyunyizia viuatilifu. Aidha, Wizara itaweka utaratibu wa kuingia ubia na makampuni binafsi au Taasisi zinazotoa huduma kama hizo ili kukijengea uwezo Kituo cha Kilimo Anga.

67. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kudhibiti tatizo la madawa yasiyokidhi viwango vya ubora, Wizara ilikagua maduka 220 yanayouza viuatilifu katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Kilimanjaro, Manyara na Tanga ambapo maduka 75 yalifungwa kutokana na makosa ya kwenda kinyume na Sheria ya Afya ya Mimea ya mwaka 1997 (*Plant Protection Act 1997*). Aidha, ukaguzi wa mazao ulifanyika na hati 460 za kuingiza mazao na vyeti 2,645 vya usafi wa mazao vilitolewa kwa tani 46,073.2 za mazao zilizoingizwa nchini na tani 122,312.53 zilizosafirishwa nje ya nchi.

68. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa embe umekuwa ukikabiliwa na mashambulizi ya nzi wa embe. Tatizo hili limekuwa kubwa kiasi kwamba embe zetu sasa haziuziki katika baadhi ya nchi hususan Afrika ya Kusini ambapo wameweka karantini dhidi ya mdudu huyo. Ili kukabiliana na mdudu huyo, Wizara imeshirikiana na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine kuandaa mpango mkakati wa miaka mitatu wa kudhibiti nzi wa embe. Kazi zinazotekelezwa chini ya Mpango huo ni pamoja na kutambua maeneo yaliyoathirika; kufundisha wakulima kanuni za kudhibiti mdudu ikiwemo usafi wa mashamba; kudhibiti madume ya nzi kwa kutumia kivutia wadudu aina ya *"methyl eugenol"*; na mitego ya kupunguza idadi ya nzi. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaagiza madawa na mitego kwa ajili ya

kudhibiti mdudu huyo na kufundisha Maafisa Ugani katika maeneo yaliyoathirika namna ya kudhibiti mdudu ili wasaidie wakulima.

69. ***Mheshimiwa Spika***, kumekuwa na changamoto ya kuwepo viuatilifu bandia katika soko. Tatizo hili linatokana na baadhi ya wafanyabiashara wakubwa kushindwa kusimamia soko la viuatilifu vyao na hivyo wafanyabiashara wasio waaminifu kutengeneza viuatilifu bandia; watengenezaji wa viuatilifu kutoweka alama za siri za bidhaa zao kwenye vibandiko na vifungashio vya viuatilifu na kuzitambulisha kwa Msajili wa Viuatilifu; uhamishaji wa viuatilifu kutoka katika vifungashio vya asili (*repackaging*); kusambaza viuatilifu kwenye vifungashio na vibandiko visivyo sahihi; na upungufu wa wakaguzi wenye uzoefu mikoani na wilayani ili kudhibiti wafanyabiashara wasio waaminifu.

70. ***Mheshimiwa Spika***, mikakati iliyowekwa na Wizara ili kukabiliana na uwepo wa viuatilifu bandia ni pamoja na kuiwezesha TPRI kutekeleza majukumu yake ya utafiti wa viuatilifu kwa ufanisi zaidi. Aidha, Wizara italeta mapendekezo ya kurekebisha Sheria ya TPRI ya mwaka 1979 na Sheria ya Hifadhi ya Mimea ya mwaka 1997 (*Plant Protection Act*) ili kutenganisha majukumu ya utafiti, usajili, usimamizi na ukaguzi. Sheria hizo mbili zilivyo sasa zinaipa mamlaka TPRI kufanya majukumu yote ya utafiti, usajili, usimamizi na ukaguzi jambo ambalo siyo sahihi.

71. ***Mheshimiwa Spika***, viuatilifu ni sumu na hivyo uteketezaji wake unahitaji mitambo maalum yaani *incinerators*. Mitambo hiyo haipo hapa nchini na hata nchi jirani. Wizara kupitia mradi wa *African Stockpile* iliweza kuteketeza viuatilifu ambavyo muda wake umekwisha. Kwa sasa viuatilifu visivyofaa vinawekwa sehemu maalum wakati utaratibu wa kuvipeleka nje ya nchi kwa ajili ya uteketezaji unafanywa.

Utafiti wa Kilimo

72. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia vituo vyake vya utafiti na Sekta Binafsi ilipendekeza aina mpya 22 za mbegu bora za mazao kwa matumizi ya wakulima. Kati ya hizo, aina tatu za maharagwe, nne za viazi mviringo, mbili za kunde na mbili za mpunga zilitolewa na Vituo vya Utafiti vya Wizara na aina nane za mahindi, moja ya mtama na mbili za shayiri zilitolewa na Sekta Binafsi**.** Aina na sifa za mbegu hizo zimenyambulishwa katika **Kiambatisho Na. 5.**

73. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2013/2014, Wizara kupitia Vituo na Taasisi za Utafiti itaendelea kugundua na kutathmini aina za mbegu bora za mazao mbalimbali zinazotoa mavuno mengi,

zinazovumilia ukame, zenye ukinzani dhidi ya magonjwa na visumbufu vya mimea na zinazokidhi mahitaji ya soko. Pia Wizara kupitia kwenye vituo vya utafiti itaanza kuingiza na kutathmini aina mbili za mboga, mbili za matunda na mbili za viungo zenye thamani kubwa kwenye skimu 10 za umwagiliaji.

74. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilizalisha tani 17.4 za mbegu mama (*Breeders' seeds*) ili kukidhi mahitaji ya Wakala wa Mbegu za Kilimo (*Agricultural Seed Agency - ASA*) kuweza kuzalisha mbegu za msingi (*foundation seed*). Vilevile, vipando bora vimeendelea kutolewa na Vituo vya Utafiti na kusambazwa kwa wakulima kwa mazao ya muhogo pingili 1,320,000 na viazi vitamu pingili 4,900,000. Katika mwaka 2013/2014 Wizara inatarajia kuzalisha tani 10 za mbegu mama (*breeders' seeds*) kwa mazao ya nafaka, mikunde, mboga mboga na mbegu za mafuta (alizeti, ufuta na karanga) na pingili milioni mbili za muhogo na viazi vitamu.

75. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inaendelea kufanya utafiti wa bayoteknolojia kwa njia ya tishu (*tissue culture*) kwa lengo la kupata miche bora ya mazao mbalimbali kama mkonge, migomba, muhogo na viazi mviringo. Ili kuzalisha vipando hivyo kibiashara, Wizara inahimiza kampuni binafsi kuanzisha biashara ya uzalishaji wa vipando vya mazao kwa njia ya tishu. Kwa sasa kuna kampuni mbili ambazo zimeanza kuzalisha vipando hivyo ambazo ni *Crop Bioscience Solution Ltd* iliyoko Arusha inayozalisha vipando vya migomba na muhogo, na *Agrobiotech* ambayo iko katika hatua za mwisho za ujenzi wa maabara yake jijini Dar es salaam.

76. ***Mheshimiwa Spika,*** ugonjwa wa unyanjano wa migomba unaendelea kuwa tatizo katika Kanda ya Ziwa na katika nchi za maziwa makuu. Ili kukabiliana na ugonjwa huo Wizara inaendelea kutoa mafunzo kwa wakulima na Maafisa Ugani kuhusu njia sahihi ya kuutambua na mbinu za kuudhibiti, zikiwemo za kung'oa na kuchoma migomba iliyoathirika na kuanzisha vitalu vya kuzalisha miche ya migomba safi. Ugonjwa huu unaenea kutoka eneo moja hadi jingine kwa njia ya kusafirisha miche ya migomba.

77. ***Mheshimiwa Spika,*** Ili kuzuia ugonjwa huo usienee katika mikoa mingine, Serikali inaendelea kuzuia usafirishaji wa miche ya migomba kutoka Kanda ya Ziwa kwenda katika maeneo ambayo bado hayajaathirika. Tatizo lingine lililojitokeza katika kudhibiti ugonjwa huo ni baadhi ya wakulima kutozingatia masharti wanayopewa na wataalamu. Katika mwaka 2013, Halmashauri zote za mkoa wa Kagera zimeamua kwa pamoja kuhakikisha zinasimamia kanuni na masharti yanayotolewa na wataalamu ili kudhibiti ugonjwa huo. Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri hizo kutoa ushauri

wa kitaalamu kwa wakulima na Maafisa Ugani. Aidha, uzoefu wa kudhibiti ugonjwa huo uliotumika katika nchi nyingine na baadhi ya wilaya utatumika kutokomeza ugonjwa huo. Wizara pia itaendelea kufanya utafiti wa magonjwa ya mimea hususan kwa mazao ya migomba, muhogo na mahindi ili kuweza kupata ufumbuzi wa magonjwa yanayoathiri mazao hayo.

78. ***Mheshimiwa Spika,*** Kituo cha Taifa cha Utunzaji Nasaba za Mimea (NPGRC) kilichoko Arusha kilikusanya na kuhifadhi vinasaba 285 vya aina ya mimea kutoka katika mikoa ya Mtwara, Lindi na Pwani. Kituo kiliweza kutoa nasaba za njugumawe, mtama, kunde na mahindi kwa ajili ya utafiti. Katika mwaka 2013/2014, kituo kinatarajia kukusanya na kuhifadhi nasaba za mpunga chakula na mpunga pori aina 300, na kutathmini mtama aina 33, kunde 20 na mbaazi 17.

79. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia mradi wa EAAPP itaimarisha miundombinu ya utafiti na vitendea kazi katika Vituo vya Utafiti vya KATRIN, Ukiriguru, Uyole, Dakawa na Mikocheni. Jumla ya hekta 35 za miundombinu ya umwagiliaji itajengwa katika Vituo vya KATRIN (25) na Ukiriguru (10) ili kufupisha muda unaotumika kutafiti teknolojia hasa uzalishaji wa aina mpya za mbegu bora za mazao. Aidha, jumla ya watafiti 18 wataendelea na masomo yao ya muda mrefu katika vyuo vikuu mbalimbali ndani na nje ya nchi. Watafiti 171 na kada zingine watajengewa uwezo kwa kupatiwa mafunzo ya muda mfupi na ziara za mafunzo kwa kuzingatia fani zao.

Hifadhi ya Udongo na Matumizi Bora ya Ardhi

80. ***Mheshimiwa Spika,*** ardhi ni rasilimali ya kwanza katika kuwezesha kilimo endelevu nchini. Takwimu zilizopo zinaonyesha kuwa kuna hekta milioni 44 zinazofaa kwa uzalishaji wa mazao. Hata hivyo, eneo hilo limekuwa likipungua kutokana na kupanuka kwa shughuli nyingine za kijamii na kiuchumi kama vile ujenzi wa makazi, hoteli, shule, uendelezaji wa miundombinu na uchimbaji wa madini. Aidha, kumekuwepo na shughuli za kilimo zisizozingatia matumizi bora ya ardhi ambazo zinachangia kwa sehemu kubwa kuongezeka kwa tatizo la mmomonyoko wa udongo, uharibifu wa vyanzo vya maji na mabadiliko ya tabianchi, mambo ambayo yamechangia kuendelea kupungua kwa maeneo yanayofaa kwa kilimo.

81. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na hali hiyo, Wizara inaandaa mapendekezo ya muswada wa sheria ya kulinda ardhi ya kilimo. Sheria hiyo itaweka utaratibu wa kuitambua ardhi inayofaa kwa kilimo cha mazao mbalimbali kwa kuzingatia sifa zake kitaalamu ikiwemo aina za udongo na mazao yanayostawi. Hatua hizo ni

muhimu katika kufanikisha dhamira ya Serikali ya kulinda ardhi ya kilimo na kuwezesha watumiaji kuwa na hatimiliki zitakazokuwa chachu ya kuwekeza mitaji yao katika kuendeleza na kutunza ardhi ya kilimo.

82. Aidha, kuwepo kwa sheria inayolinda ardhi ya kilimo kutapunguza migogoro ya umiliki wa ardhi ya kilimo kwa kuwa ardhi husika itakuwa imeainishwa na kutengwa mahsusi kwa shughuli za kilimo pekee kama ilivyo kwa Sheria za Wanyamapori, Misitu, Ardhi Oevu na Madini.

Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Biashara

83. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013 uzalishaji wa mazao makuu ya biashara umeongezeka kwa viwango tofauti kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 1.**

Jedwali Na. 1: Uzalishaji wa Mazao Makuu Asilia ya Biashara (Tani)

Zao	2011/2012 Uzalishaji	2012/2013 Uzalishaji
Chai	33,000	32,700**
Sukari	260,054.70	286,380
Tumbaku	126,624	74,240
Pamba	225,938	357,000
Pareto	5,700	6,100
Mkonge	33,406	26,289 *
Kahawa	33,219	65,556
Korosho	160,000	127,925

Chanzo: Bodi za Mazao, 2013

* Uzalishaji hadi Machi mwaka 2013.

** Matarajio ya uzalishaji

84. ***Mheshimiwa Spika,*** Uzalishaji wa pamba umeongezeka kutokana na kupanda kwa bei katika msimu wa 2011/2012 na hivyo wakulima kuhamasika kuzalisha zaidi na hali nzuri ya hewa katika maeneo ya uzalishaji. Aidha, uzalishaji wa kahawa umeongezeka kutokana na msimu wa 2012/2013 kuangukia katika uzalishaji wa juu wa kahawa *(higher coffee cycle*) na hali nzuri ya hewa katika kanda za uzalishaji wa kahawa za Mbeya, Ruvuma na Kagera. Uzalishaji wa pareto umeongezeka kutokana na ongezeko la bei ya maua.

85. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa sukari umeongezeka kutokana na kuongezeka kwa eneo la uzalishaji wa miwa ya sukari kwa wakulima wadogo (*outgrowers*) na kwenye mashamba ya kiwanda cha sukari cha Kagera. Uzalishaji wa chai unatarajiwa kuongezeka kutokana na hali nzuri ya hewa katika maeneo yanayozalisha chai na bei nzuri iliyotolewa kwa wakulima katika mwaka 2012. Aidha, uzalishaji wa mkonge unatarajiwa kuongezeka kufikia tani 40,000

kutokana na bei nzuri ya mkonge na bidhaa za mkonge iliyotokana na ongezeko la mahitaji. Aidha, uzalishaji wa korosho umepungua kutokana na kuyumba kwa soko la korosho katika msimu wa 2011/2012 na hivyo wakulima wengi kutokuwa na uwezo wa kununua viuatilifu na msimu wa 2012/2013 kuangukia katika msimu mdogo wa uzalishaji (*low yielding season*). Uzalishaji wa tumbaku umepungua kutokana na kuyumba kwa soko, mvua kuchelewa kuanza na kukatika mapema na kuvurugwa kwa utaratibu wa usambazaji wa pembejeo.

86. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kusimamia utendaji kazi wa Bodi za Mazao ya Korosho, Sukari, Pamba, Mkonge, Chai, Kahawa, Tumbaku, Pareto na Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko kwa lengo la kuhakikisha kuwa kila Bodi inatekeleza majukumu yake kwa mujibu wa Sheria. Waraka wa Serikali wa mwaka 2006 uliorazinisha majukumu ya Bodi za Mazao unaelekeza Serikali kugharamia shughuli za usimamizi za Bodi za Mazao kwa asilimia 100 na majukumu mengine kuchangiwa na wadau. Ili kuongeza uwezo wa Bodi kusimamia kikamilifu majukumu yake, Wizara imeelekeza Bodi za Mazao kuanzisha mifuko ya hiari kwa ajili ya kugharamia majukumu ya pamoja na kutumia rasilimali zisizohamishika kuongeza mapato.

87. ***Mheshimiwa Spika,*** kumekuwa na hoja kuhusu uwakilishi katika Bodi ya Wakurugenzi ya Kahawa na kanuni inayoruhusu uuzwaji wa kahawa mbichi. Serikali imefanya marekebisho katika Bodi ya Wakurugenzi wa Kahawa kwa kuteua Bodi mpya ya Wakurugenzi. Aidha, rasimu ya marekebisho ya Kanuni za Sheria ya Kahawa ya mwaka 2012 inayozingatia kudhibiti uuzaji wa kahawa mbichi na kuhakikisha kwamba kahawa yote inayouzwa inachakatwa kwa lengo la kuhakikisha ubora wa kahawa ya Tanzania katika soko la kimataifa imeandaliwa. Rasimu hiyo inatarajiwa kujadiliwa kwenye mkutano wa wadau wa kahawa mwezi Mei, 2013.

88. ***Mheshimiwa Spika,*** utaratibu wa uchambuzi wa tumbaku unakabiliwa na upungufu wa wataalamu (*classfiers*) unaosababisha kuwepo kwa malalamiko kwa wakulima. Ili kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara inatarajia kuongeza ajira ya wataalamu katika fani ya uchambuzi na kuwajengea uwezo wale ambao wako tayari kwenye ajira. Vilevile, Wizara itaelekeza Bodi ya Tumbaku kuweka utaratibu wa kuwa na jopo la wateuzi kwa lengo la kushughulikia malalamiko ya wakulima wa tumbaku.

89. ***Mheshimiwa Spika,*** kumekuwa na utaratibu mbaya wa upatikanaji na usambazaji wa pembejeo za tumbaku kupitia Vyama vya Ushirika hususan katika mkoa wa Tabora ambao umesababisha

wakulima kupata bei ndogo wasiyoitarajia. Wizara imemuomba Mkaguzi na Mdhibiti Mkuu wa Hesabu za Serikali kukagua mfumo mzima wa usambazaji wa pembejeo za tumbaku unaohusisha Vyama vya Ushirika na Taasisi za Fedha. Aidha, Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika ameteua kamati maalumu itakayosimamia uboreshaji wa mfumo wa usambazaji wa pembejeo katika mkoa wa Tabora.

Uzalishaji wa Mazao ya Bustani

90. ***Mheshimiwa Spika,*** uwekezaji katika mazao ya bustani umeongezeka. Uzalishaji wa mazao ya bustani umeongezeka hasa katika skimu za umwagiliaji maji ambapo vitunguu, njegere, kabichi na nyanya zimekuwa zikizalishwa. Wizara inaendelea kuhamasisha uzalishaji wa mazao ya bustani likiwemo zao la maua ambalo lina fursa za kuongeza uzalishaji katika maeneo ya Nyanda za Juu Kusini. Aidha, kufunguliwa kwa Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Songwe ni fursa nyingine itakayoongeza soko la maua. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao ya bustani ni kama ilivyo katika **Jedwali Na. 2.**

Jedwali Na. 2: Uzalishaji wa Mazao ya Bustani (Tani)

Zao	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
Matunda	3,297,910	3,751,170	3,938,730	4,096,280
Mboga	766,570	858,740	901,680	937,750
Maua	8,670	9,100	9,850	10,200
Viungo		7,150	7,370	8,125

Uzalishaji wa Mazao ya Mbegu za Mafuta

91. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na Sekta Binafsi kuendelea kuhamasika katika kilimo cha mazao ya mbegu za mafuta hususan alizeti, ufuta, karanga na mawese, uzalishaji umeongezeka kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 3.** Uzalishaji wa mazao hayo unafanyika kwa wingi katika mikoa ya Singida, Dodoma, Manyara, Mbeya, Iringa, Rukwa, Ruvuma, Kigoma, Katavi, Njombe na Mtwara. Wizara inashirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara kufanya tathmini ya uzalishaji na mahitaji ya mafuta ya kula. Matokeo ya tathmini hiyo yataisaidia Serikali kuamua kiwango cha uagizaji wa mafuta ghafi ya kula kutoka nje kwa lengo la kulinda soko la ndani.

Jedwali Na. 3: Uzalishaji wa Mbegu za Mafuta (Tani)

Na.	Zao	2010/2011	2011/2012	2012/2013
1	Alizeti	786,902	1,125,000	2,625,000
2	Karanga	651,397	810,000	1,425,000
3	Ufuta	357,162	456,000	1,050,000
4	Mawese	17,000	24,880	40,500

3.1.2 Kuwezesha Upatikanaji wa Masoko ya Mazao ya Kilimo

92. ***Mheshimiwa Spika,*** upatikanaji wa masoko ya mazao ya kilimo ni kivutio kikubwa katika kuchochea uzalishaji. Kwa kiasi kikubwa masoko ya mazao makuu ya biashara yana mfumo wa soko unaosimamiwa na bodi za mazao husika. Hata hivyo, mfumo huo bado unategemea uuzaji wa mazao nje ambao unaathiriwa na mabadiliko ya bei ya mara kwa mara katika soko la Dunia. Aidha, mazao ya chakula, bustani na mbegu za mafuta hayana mfumo rasmi wa soko unaowezesha ushindani. Kutokana na hali hiyo, wanunuzi hununua mazao kutoka kwa wakulima kupitia mfumo usio rasmi ikiwa ni pamoja na kununua mazao yakiwa shambani. Changamoto nyingine ni kukosekana kwa miundombinu ya masoko.

93. ***Mheshimiwa Spika,*** Katika kukabiliana na changamoto hizo, Wizara inaendelea kuimarisha Bodi za Mazao ili zitekeleze majukumu yake ya usimamizi na ufuatiliaji wa masoko ya mazao husika kikamilifu, kuzirejea sheria za mazao na kanuni zake kwa lengo la kuondoa mapungufu yaliyopo, kuhamasisha uongezaji thamani ya mazao, kuimarisha miundombinu ya masoko na kuanzisha Soko la Bidhaa za Mazao (*Commodity Exchange*).

94. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia Bodi za Mazao iliendelea kutafuta masoko ya ndani na nje ya nchi kwa mazao makuu ya biashara. Kwa mfano, Wizara imesaini Mkataba wa Makubaliano (MoU) na nchi ya China tarehe 24 Machi, 2013 utakaowezesha Tanzania kuuza tumbaku nchini China pasipo kuwa na vikwazo hususan vinavyohusu afya ya mimea *(Phytosanitary).* Hatua hii imefikiwa baada ya Nchi ya China kuridhia ubora wa tumbaku ya Tanzania.

95. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kukabiliana na changamoto ya kupanda na kushuka kwa bei za mazao ya biashara katika soko la Dunia, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa mazao husika inaandaa utaratibu wa kuanzisha Mfuko Maalum wa Kufidia Bei za Mazao (*Price Stabilization Fund)* kwa ajili ya kusaidia wakulima pindi bei ya mazao inaposhuka katika Soko la Dunia. Tayari Wizara imekamilisha Rasimu ya Mapendekezo ya Kuanzisha Mfuko Maalum wa Kufidia Bei za Mazao ya Biashara. Rasimu hiyo itajadiliwa na wadau mwezi Mei, 2013 na baadaye kuwasilishwa Serikalini kwa maamuzi.

96. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kuhamasisha matumizi ya Mfumo wa Stakabadhi za Maghala kwa lengo la kuwawezesha wakulima kupata bei nzuri katika biashara ya mazao. Mfumo huu ulianza vizuri ambapo wakulima walipata malipo ya kwanza, ya pili na ya tatu *(majaliwa)*. Hata hivyo, mfumo huo unakabiliwa na

changamoto zinazotokana na upotoshaji unaofanywa na walanguzi na madalali wanaojinufaisha na ununuzi wa mazao kutoka kwa wakulima kwa kutumia mfumo usio rasmi. Aidha, watendaji wasio waaminifu wa Vyama vya Ushirika, wasimamizi wa maghala na Taasisi za Fedha wamechangia kudhoofisha mfumo huo. Serikali itaendelea kuuboresha mfumo huo ili kuondoa kasoro zilizojitokeza ikiwa ni pamoja na kuwachukulia hatua wanaouhujumu.

97. ***Mheshimiwa Spika,*** soko la miwa inayozalishwa na wakulima wadogo linakabiliwa na changamoto ya miwa kutochukuliwa kwa wakati kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo uwezo mdogo wa viwanda vya kusindika miwa na hivyo kushusha kiwango cha ubora wa miwa. Hali hiyo husababisha wakulima wadogo walioingia mikataba na viwanda vya kusindika miwa kupata hasara. Ili kupata ufumbuzi wa changamoto hiyo, Wizara itashirikiana na wadau wakiwemo Shirika Hodhi la Mali za Mashirika ya Umma (CHC), wamiliki wa viwanda, wakulima na Halmashauri za Wilaya katika maeneo husika ili kuangalia uwezekano wa kujenga viwanda vingine katika maeneo hayo. Aidha, Wizara itajenga miundombinu ya umwagiliaji katika mashamba ya wakulima wadogo wa miwa wanaozunguka viwanda kwa lengo la kuongeza tija na uzalishaji.

98. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Serikali iliondoa vikwazo vya kuuza nafaka nje ya nchi *(export ban)* baada ya kubainika kuwa vilikuwa havisaidii kuzuia uvushaji wa nafaka nje ya nchi. Aidha, uzuiaji huo ulikuwa unachangia kudumaza uzalishaji wa mazao hayo kwa kuwa bei aliyokuwa anapata mkulima ilikuwa ya chini ikilinganishwa na gharama za uzalishaji. Hatua ya kuondoa vikwazo vya kuuza nafaka nje imesaidia kuongeza wastani wa bei ya mahindi kwa asilimia 100 kutoka Shilingi 30,000 hadi Shilingi 60,000 kwa gunia la kilo 100. Hata hivyo, matokeo ya bei nzuri yamesababisha wakulima wengi kuuza mpaka akiba yao ya chakula. Natoa wito kwa wakulima nchini kuzalisha kwa wingi, kuuza ziada na kujiwekea akiba ya kutosha mahitaji ya kaya.

99. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia tarehe 20 Machi 2013, Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) umenunua jumla ya tani 71,389.002 za nafaka (mahindi tani 67,695.974 na mtama tani 3,693.028) sawa na asilimia 35.7 ya lengo la kununua tani 200,000 na kufanya kiasi cha nafaka kilichokuwa kimehifadhiwa kufikia tani 137,613.045 kabla ya mauzo. Katika mwaka 2013/2014, NFRA itawezeshwa kununua tani 250,000 za nafaka kuanzia mwezi Julai 2013 kutoka kwa wakulima kwa bei ya soko. Ili kuongeza uwezo wa kuhifadhi mazao, NFRA inajenga ghala lenye ukubwa wa kuhifadhi tani 5,000 katika wilaya ya Songea. Katika mwaka 2013/2014, ghala la kuhifadhi tani 5,000 litajengwa katika Wilaya ya Mbozi.

100. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia Mradi wa DASIP imekamilisha usanifu wa miundombinu ya Masoko saba ya kimkakati *(Strategic Markets*) katika maeneo ya Busoka (Kahama), Kabanga (Ngara), Remagwe (Tarime), Nkwenda na Murongo (Karagwe), Mtukula (Misenyi) na Mnanila (Kasulu). Utaratibu wa Zabuni za kutafuta wakandarasi wa ujenzi wa masoko hayo unaendelea. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Serikali za Finland na Norway inaandaa utaratibu wa kutumia mfumo wa *mobile farming (m-farming)* unaotumia simu za viganjani kwa ajili ya kuwezesha wakulima kupata taarifa za masoko, pembejeo za kilimo na huduma zingine za ugani.

3.1.3 Kuwezesha Uongezaji wa Thamani na Usindikaji wa Mazao ya Kilimo

101. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kipindi kirefu wakulima wa zao la chai katika mashamba ya Lupembe wamekuwa wakikosa soko la uhakika wa chai yao. Katika kukabiliana na tatizo hilo, Serikali kwa kushirikiana na wadau imehamasisha Sekta Binafsi kuwekeza katika ujenzi na uendeshaji wa viwanda vya kuongeza thamani ya chai. Kutokana na juhudi hizo, *Mufindi Tea Company – MTC* imejenga kiwanda katika eneo la Lupembe ambacho kimeanza kufanya kazi mwezi Novemba 2012. Jitihada hizo zimesaidia wakulima wadogo kupata soko la uhakika la majani mabichi ya chai.

102. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na Taasisi Kilele ya Mazao ya Mboga na Matunda (*Tanzania Horticultural Association - TAHA)* inaendelea kujenga vituo vya kuhifadhi na kukusanya mboga na matunda wilayani Lushoto kwa ubia na Vikundi vya Wakulima. Aidha, Wizara inaendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya usindikaji (*post harvest handling technologies)*; ufungashaji na usindikaji kwa ubia na Vikundi vya Wakulima na Sekta Binafsi kama vile ujenzi wa *green houses* nne katika mikoa ya Njombe na Morogoro na Vituo viwili vya kukusanya mazao ya mboga na matunda; na kujenga kiwanda cha kati cha kusindika muhogo katika mkoa wa Mtwara.

103. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeikabidhi Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko kinu cha kusagisha mahindi cha Iringa. Kinu hicho kina uwezo wa kusagisha mahindi tani 60 kwa siku. Katika mwaka 2013/2014, Bodi itaanza kutumia kinu hicho kibiashara kwa kushirikiana na NFRA kusagisha mahindi. Utekelezaji huo utaiwezesha Bodi kujiimarisha kimapato na kiutendaji kutokana na tozo la usagishaji; kuwezesha ukarabati mdogo wa kinu na vihenge; kudhibiti matumizi mabaya ya mahindi ya msaada kwa kusambaza unga badala ya mahindi; na kutoa ajira. Aidha, Bodi imepanga kutumia mali ilizokabidhiwa kwa kuingia ubia na Sekta Binafsi (PPP).

104. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inahamasisha Sekta Binafsi kuwekeza katika kuongeza thamani ya mazao mbalimbali. Katika jitihada hizo, Mfuko wa Taifa wa Hifadhi ya Jamii (*National Social Security Fund – NSSF*) umeanzisha mpango wa kuwezesha makampuni binafsi yenye nia ya kuwekeza kwenye viwanda vya nguo kwa lengo la kuongeza thamani katika zao la pamba kwa kuchangia asilimia 60 na asilimia 40 iliyobaki kuchangiwa na wenye viwanda hivyo. Wizara itaendelea kuhamasisha makampuni yanayotaka kuwekeza katika Sekta ya Kilimo kujitokeza ili kutumia fursa hiyo.

105. ***Mheshimiwa Spika,*** Aidha, Benki ya *TIB Development Bank* imeonesha nia ya kuwezesha Chama cha Ushirika cha TANECU kujenga kiwanda cha kubangua korosho. Wizara pia inawezesha vikundi 20 vyenye jumla ya wakulima 631 kununua mtambo wa kusindika muhogo katika mkoa wa Mtwara, vikundi 11 vya wasindikaji wa alizeti vyenye wakulima 360 kununua mtambo wa kusindika alizeti na skimu 14 kupata mashine zenye uwezo wa kukoboa tani 5 hadi 30 za mpunga kwa siku.

3.1.4 Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za Kiuchumi

Uanzishwaji na Uimarishaji wa Vyama vya Ushirika

106. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kuhamasisha wananchi kuanzisha ama kujiunga na Vyama vya Ushirika kupitia kampeni zilizofanyika mikoani. Jumla ya Vikundi 62 vyenye vijana wanaume 536 na wanawake 861 vimefikiwa katika mkoa wa Singida. Aidha, uhamasishaji pia umefanyika katika Kata 22 za Mkoa wa Dodoma na 58 za Mkoa wa Shinyanga kuanzisha au kurejea katika vyama vyao vya ushirika ambavyo walivitelekeza awali. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Vyama Vikuu vya SHIRECU, KACU, RIVACU, NJOLUMA na IFCU ilifanya uhamasishaji kwa wanaushirika katika vyama 248 mkoani Shinyanga, Vyama 25 mkoani Manyara, Vyama 39 mkoani Njombe na Vyama 54 mkoani Iringa kwa lengo la kufufua na kuimarisha Vyama vya Msingi ili viweze kuwahudumia wakulima katika soko la mazao yao na usambazaji wa pembejeo.

107. ***Mheshimiwa Spika,*** wataalamu wa ushirika 57 kutoka mikoa ya Mwanza, Iringa, Njombe, Dodoma, Shinyanga, Manyara na Geita walipatiwa mafunzo maalumu juu ya mbinu za uhamasishaji pamoja na kuandaa mipango kazi yao kwa ajili ya kutekeleza jukumu la uhamasishaji na uelimishaji wa wanaushirika na wananchi kwa ujumla kuhusu umuhimu wa ushirika. Kutokana na uhamasishaji uliofanyika, hadi kufikia Machi 2013, jumla ya Vyama vipya vya Ushirika vya Msingi 195 na Chama cha Ubia wa Wakulima wa

Tumbaku Iringa (*Iringa Tobacco Growers' Joint Enterprise*) viliundwa na kusajiliwa.

108. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kuhamasisha uanzishaji wa Vyama vya Ushirika nchini hususan katika skimu za umwagiliaji ikiwa ni pamoja na kutoa elimu ya ushirika na ujasiriamali kwa wanachama, watendaji na viongozi wa skimu. Lengo la mafunzo hayo ni kuongeza tija na ushirikishwaji wa wakulima katika matumizi na usimamizi wa miundombinu ya umwagiliaji. Aidha, Wizara itasimamia uundwaji na uendeshaji wa Kamati za Wilaya za Uhamasishaji wa Uanzishaji wa Vyama vya Ushirika na kuwashirikisha Wakurugenzi wa Halmashauri na Madiwani katika uhamasishaji huo. Lengo ni kuwezesha ushirika kuingizwa katika Mipango ya Maendeleo ya Wilaya na kupanua wigo wa ushirika ili uweze kuenea katika sekta nyingi zaidi za uchumi.

Uendeshaji wa Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo - (Savings and Credit Cooperative Society - SACCOS) na Benki za Ushirika;

109. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kusimamia na kuimarisha uendeshaji wa SACCOS na Benki za Ushirika. Vilevile, miongozo minne ya uendeshaji na usimamizi wa SACCOS (*SACCOS Regulations, Off-Site Supervision Manual, On-Site Supervision Manual na Information Sharing Scheme*) imeandaliwa. Wizara pia imetoa mafunzo ya uendeshaji wa SACCOS kwa Viongozi na Watendaji 304 kutoka SACCOS 76 na Maafisa Ushirika 50 wa Kanda ya Ziwa, Mashariki (Dar es Salaam na Pwani), Nyanda za Juu Kusini na Kusini.

110. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imetoa mafunzo ya ukaguzi na usimamizi wa SACCOS kwa Maofisa Ushirika 66; Wakufunzi wawili kutoka MUCCoBS; Mkaguzi mmoja kutoka COASCO na mmoja kutoka SCCULT. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itatoa mafunzo kwa Maafisa Ushirika 300 kuhusu usimamizi na ukaguzi wa SACCOS nchini.

Ukaguzi na Usimamizi wa Vyama vya Ushirika

111. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kudhibiti ubadhirifu katika Vyama vya Ushirika, Uchunguzi na Ukaguzi Maalumu umefanyika katika ngazi mbalimbali za Vyama vya Ushirika kuanzia Shirikisho la Vyama vya Ushirika (TFC), Chama Kilele cha Ushirika wa Tumbaku (TTCA), Muungano wa Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo (SCCULT), Vyama Vikuu vya Ushirika vya KNCU (1984) Ltd, WETCU Ltd, CETCU Ltd, TANECU Ltd, Vyama vya Ushirika vya Msingi 192 vinavyoshughulika na zao la Tumbaku katika mkoa wa Tabora na 14

vya mkoa wa Singida; Vyama vya Ushirika vya Msingi vya Mazao (AMCOS) 97 mkoani Pwani na 18 vya Wilaya ya Tunduru; Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo vya Wazalendo, Kurugenzi Njombe, Mpwapwa *Teachers*, Fune, Gogogo, Luiche, Kisesa na CHAWAMPU AMCOS.

112. ***Mheshimiwa Spika,*** taarifa za uchunguzi na ukaguzi kwa vyama hivyo zimeonesha ubadhirifu wa fedha na mali za wanaushirika. Taarifa zimewasilishwa kwenye Bodi za Uongozi wa vyama na baadhi zimewasilishwa kwenye Mikutano Mikuu ya Vyama husika. Kwa mfano, taarifa ya uchunguzi na ukaguzi ya Chama Kikuu cha Ushirika cha WETCU Ltd imewasilishwa kwenye Mkutano Mkuu Maalumu na wanachama wamefikia uamuzi wa kuwajibisha Bodi ya Uongozi wa WETCU Ltd kwa kuiondoa madarakani na kuteua Bodi ya Uongozi ya muda. Aidha, viongozi na watendaji 883 wa AMCOS 97 mkoani Pwani waliondolewa madarakani na kupewa tozo (*surcharge*) kutokana na tuhuma za ubadhirifu ili kufidia hasara walizosababisha.

113. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kulipatia ruzuku Shirika la Ukaguzi na Usimamizi wa Vyama vya Ushirika (COASCO) ili kuimarisha shughuli za ukaguzi wa vyama ambapo Vyama vya Ushirika 3,872 vimekaguliwa ikiwa ni pamoja na TFC, Vyama Vikuu 34, AMCOS 1,541, SACCOS 2,217, Benki ya Ushirika moja na Vyama vya Ushirika wa aina nyingine 79. Katika jitihada za kuboresha COASCO, Wizara imeanza kushughulikia malalamiko kuhusu utendaji wake kwa kuunda Tume ya Uchunguzi.

114. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kuimarisha ukaguzi na usimamizi wa Vyama vya Ushirika kwa kufanya uchunguzi maalumu kwa Vyama vya Ushirika 500; kukagua vyama 7,000; kutoa miongozo ya ukaguzi; na kutoa mafunzo kazini kwa Maafisa Ushirika 200 wa Halmashauri za Wilaya ili kuimarisha ukaguzi na udhibiti katika vyama.

Mafunzo kwa Wanachama, Viongozi na Watendaji wa Vyama vya Ushirika

115. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara imetoa mafunzo kwa Vyama vya Msingi 67 vinavyounda MICU, MBOCU na ISAYULA mkoani Mbeya kuhusu maandalizi ya kuwa wasambazaji wa pembejeo sambamba na kuandaliwa kwa miongozo ya kusimamia Vyama vya Ushirika vya Mazao (AMCOS) wakati wa kutekeleza jukumu la kusambaza pembejeo. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaandaa na kutoa mafunzo kwa Wajumbe wa Bodi na wanachama wa Vyama vya Ushirika 3,000 kuhusu matumizi ya fedha za mikopo ya pembejeo na ujasiriamali**.** Aidha, Wizara

itawezesha Vyama vya Ushirika vya Msingi 2,000 kupata mikopo ya pembejeo kutoka katika mabenki na taasisi mbalimbali za fedha.

Asasi za Ushirika

116. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kushirikiana na Shirikisho la Vyama vya Ushirika (TFC) na Muungano wa Vyama vya Akiba na Mikopo (SCCULT) katika kuhamasisha uanzishaji na uendelezaji wa ushirika nchini. Wizara kwa kushirikiana na TFC iliratibu na kusimamia Mkutano wa Uanzishwaji wa Benki ya Kitaifa ya Ushirika ambapo wajumbe wa Bodi ya muda ya Uanzishwaji wa Benki waliteuliwa. Zoezi la uhamasishaji wa kukuza mtaji wa Benki hiyo limeendelea kufanyika kwa vyama vya ushirika vya mikoa ya Dar es salaam, Pwani, Tanga, Morogoro, Kilimanjaro, Arusha na Manyara.

117. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imesimamia uchaguzi katika Vyama vya Ushirika vya Msingi ili kuwapata viongozi wenye sifa katika Benki ya Ushirika wa Wakulima Kagera (*Kagera Farmers Cooperatives Bank – KFCB*) na Benki ya Ushirika Kilimanjaro (*Kilimanjaro Cooperative Bank Ltd – KCBL*). Aidha, masharti ya uendeshaji wa Benki hizo za Ushirika yamepitiwa na kuidhinishwa na Viongozi wa Bodi za Benki hizo ili yaweze kusajiliwa. Wizara pia kwa kushirikiana na TAMISEMI iliratibu na kusimamia mikutano mikuu ya Vyama vya Ushirika 110 ikiwa ni pamoja na KFCB, KCBL, TFC, CORECU na kuratibu mafunzo kwa Bodi mpya ya Benki ya KFCB kuhusu majukumu ya Benki na usimamizi wa Benki kwa mujibu wa Sheria ya Vyama vya Ushirika ya mwaka 2003.

3.1.5 Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu

118. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara kwa kushirikiana na wadau ilitoa mafunzo kwa Maafisa Ugani 3,750 kuhusu ukusanyaji wa takwimu za kilimo kwa kutumia mtandao wa TEHAMA wa *Local Government Monitoring Database System – LGMD2* katika mikoa ya Mbeya, Ruvuma, Iringa, Rukwa, Katavi, Njombe, Mtwara, Lindi, Pwani, Dar es Salaam, Tabora na Singida. Katika mwaka 2013/2014, mafunzo kuhusu mfumo huo yatatolewa katika mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Manyara na Tanga na baada ya mafunzo hayo mfumo huo utaanza kutumika nchi nzima.

119. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kutambua umuhimu wa kuwa na takwimu sahihi za hali ya ushirika nchini, katika mwaka 2012/2013, Wizara imeendelea kuboresha mfumo wa ukusanyaji, uchambuzi na usambazaji wa takwimu za ushirika wa "*Cooperatives Data Analysis System – CODAS*" kwa kutoa mafunzo kwa Maafisa Ushirika wa

Wilaya za Mikoa ya Kigoma, Tabora, Arusha, Manyara, Dodoma na Singida ikiwa ni pamoja na kutoa kompyuta moja kwa kila mkoa.

120. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kutoa mafunzo kwa Maafisa Ushirika 50 kutoka mikoa ya Mtwara, Lindi, Simiyu, Geita, Katavi na Njombe kuhusu ukusanyaji, uchambuzi na usambazaji wa takwimu za ushirika na kila mkoa utapewa kompyuta moja.

3.1.6 Kusimamia Sera, Sheria na Mikakati katika Sekta ya Kilimo

121. ***Mheshimiwa Spika,*** Sera ya Taifa ya Kilimo ya mwaka 2013 ilipitishwa na Serikali tarehe 1 Machi, 2013. Wizara imeanza kutafsiri Sera hiyo katika lugha ya Kiswahili na baada ya hapo itachapishwa na kusambazwa. Aidha, Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Ushirika ya mwaka 2003 ili kuanzisha Tume ya Maendeleo ya Ushirika ulisomwa katika Mkutano wa 10 wa Bunge kwa mara ya kwanza tarehe 30/01/2013. Vilevile, Rasimu ya Muswada wa kutunga Sheria ya Umwagiliaji imekamilika.

122. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imewasilisha Mapendekezo ya Marekebisho ya Sheria ya Hifadhi ya Mimea; Sheria ya Taasisi ya Viuatilifu vya Ukanda wa Kitropiki (*Tropical Pesticides Research Institute-TPRI*) ya mwaka 1979; Sheria ya Mbegu ya mwaka 2003; Sheria ya Mfuko wa Taifa wa Pembejeo Na. 9 ya Mwaka 1994; na Sheria ya Mamlaka ya Kuendeleza Bonde la Mto Rufiji (RUBADA) ya mwaka 1975 kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali ili kupata utaratibu wa kuziwasilisha Bungeni. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaandaa Muswada wa Mapendekezo ya Kutunga Sheria ya Ardhi ya Kilimo na Sheria ya Kilimo cha Mikataba.

3.1.7 Uwekezaji wa Sekta Binafsi katika Kilimo

123. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Mpango wa Kukuza Kilimo katika Ukanda wa Kusini mwa Tanzania (SAGCOT), Wizara imeweka kipaumbele katika kuongeza uzalishaji wa mazao ya mahindi, mpunga na sukari ili kujitosheleza kwa chakula na kukidhi mahitaji ya soko la nchi za Ukanda wa Afrika Mashariki na nchi za SADC. Wizara inahamasisha uwekezaji mkubwa katika uzalishaji wa mazao hayo ili wawekezaji washirikiane na wakulima wadogo kuzalisha kwa kutumia teknolojia bora na kuhakikisha wakulima wanapata soko la mazao ndani na nje ya nchi.

124. ***Mheshimiwa Spika,*** makampuni 300 ya wawekezaji wa ndani na nje yameonesha nia ya kuwekeza nchini na yamejiandikisha katika Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC) na *SAGCOT center*. Aidha, Wizara

kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na TIC imeainisha maeneo ya uwekezaji kwa kuanzia na mabonde ya Kilombero, Rufiji, Malagarasi na Ziwa Nyasa yanayofaa kwa kilimo cha mpunga na miwa. Lengo ni kupata mashamba makubwa 16 kwa ajili ya uzalishaji wa sukari nchini na mashamba makubwa tisa kwa ajili ya kilimo cha mpunga. Kwa kutumia mbinu ya kilimo cha mashamba makubwa na ya wakulima wadogo wanaozunguka mashamba hayo (*Nucleus and Outgrowers Model*) mahusiano yanayojengwa yanawezesha wakulima wadogo kupata elimu, pembejeo, mitaji na zana. Katika kuwashirikisha wakulima wadogo, Wizara itakarabati miundombinu ya umwagiliaji katika maeneo hayo ili kuwezesha wakulima kuzalisha kwa tija zaidi baada ya kupata elimu ya mbinu za kilimo bora. ***Katika uwekezaji huo, wakulima wakubwa hawatakuwa mbadala wa wakulima wadogo.***

125. ***Mheshimiwa Spika,*** shamba la *Kilombero Plantations Limited* (KPL) la Mngeta limeendelea kuzalisha mpunga kwa tija na mwekezaji amewekeza katika miundombinu ya umwagiliaji katika hekta 215 ili kuwezesha kuzalisha mpunga mara mbili kwa mwaka. Lengo ni kuwekeza katika miundombinu ya umwagiliaji kufikia hekta 3,000. Aidha, katika mwaka 2012/2013 kampuni ya KPL kwa kushirikiana na Mradi wa *Feed the Future* unaofadhiliwa na USAID, Norfund, na wawekezaji wa Yara na Syngenta imeendelea kutoa mafunzo ya kilimo bora cha mpunga kwa kutumia mbinu ya *Systems of Rice Intensification* (SRI) kwa wakulima wadogo 3,000 ili kuongeza tija katika uzalishaji wa mpunga na hivyo kufikia wakulima zaidi ya 4,600 hadi sasa. Lengo ni kufikia wakulima 20,000 ifikapo mwaka 2015. Wakulima hao wanaotoka katika vijiji vya Mngeta, Mkangawalo, Njage, Merera, Chita, Udagaji, Mgugwe, Ikule, Mchombe na Lukolongo wamepata mafunzo, pembejeo na zana bora. Katika maeneo hayo uzalishaji wa mpunga umefikia zaidi ya tani 8 kwa hekta.

126. ***Mheshimiwa Spika,*** mashamba mengine makubwa yanatarajiwa kuanzishwa katika eneo la Mpanga-Ngalimila wilayani Kilombero na Lukulilo wilayani Rufiji. Wizara kwa kushirikiana na USAID imeanza upembuzi yakinifu na kuandaa michoro kwa ajili ya ujenzi wa skimu za umwagiliaji katika vijiji vinavyozunguka shamba la Ngalimila. Shamba hilo linalozungukwa na vijiji vya Mpanga, Ngalimila, Utengule, Ipugasa, Viwanja Sitini na Ngombo lina jumla ya hekta 31,500 na litanufaisha zaidi ya kaya 10,000 za wakulima wadogo. Maeneo mengine yataendelezwa kadiri ardhi inavyopatikana kwa ajili ya uwekezaji.

127. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuongeza uzalishaji wa sukari, Serikali inafanya majadiliano na mwekezaji wa *Eco-Energy* ambaye

ameonesha nia ya kuwekeza katika mradi wa kuzalisha miwa huko Bagamoyo. Mradi huo wenye hekta 7,800 unatarajiwa kuzalisha tani 150,000 za sukari, mita za ujazo 11,000 za *ethanol* na Megawati 10 za umeme. Mradi huo pia utahusisha uwekaji wa miundombinu ya umwagiliaji katika hekta 3,000 za wakulima wadogo 1,500 wa vijijji vya Kiwangwa na Matipwili ambao watawezeshwa kuanzisha mashamba ya kibiashara ya kilimo cha miwa chini ya ufadhili wa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB).

128. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kutekeleza mpango wa SAGCOT, RUBADA imekuwa ikishirikiana na Halmashauri za Wilaya zilizopo katika eneo la Bonde la Mto Rufiji kuainisha maeneo kwa ajili ya uwekezaji katika Wilaya za Rufiji, Morogoro Vijijini, Kilombero na Mkuranga. Maeneo yaliyoainishwa ni kama yanavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 4**.

Jedwali Na. 4: Maeneo yaliyoainishwa kwa Uwekezaji katika Bonde la Mto Rufiji

Zao	Mkoa	Wilaya	Hekta
Miwa	Pwani	Rufiji	62,265.78
	Morogoro	Morogoro Vijijini	21,000.00
Mpunga	Morogoro	Kilombero	16,328.00
		Ulanga	5,000.00
	Pwani	Rufiji	8,222.20
Muhogo	Pwani	Rufiji	1,805.00
Mtama	Pwani	Rufiji	13,481.55
Mahindi	Pwani	Rufiji	9,119.20
Michikichi	Pwani	Mkuranga	7,110.00
Ufuta	Morogoro	Morogoro vijijini	4,720.00
JUMLA			**150,050**

Programu ya Vijana katika Kilimo

129. ***Mheshimiwa Spika,*** vijana wengi wamekuwa wakikimbilia mijini na kuacha kazi za uzalishaji wa mazao ya kilimo vijijini kutokana na kukosa motisha na uwezo mdogo wa uwekezaji. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara imekamilisha andiko la namna ya kuwavutia vijana kujiajiri katika kilimo cha kibiashara. Andiko hilo linatumika kuandaa programu ya kuwezesha vijana kujiajiri katika kilimo kwa kushirikisha wadau wote. Aidha, wakati programu inakamilishwa, tayari baadhi ya vijana wamekwishaanza kujiajiri katika kilimo kama ifuatavyo:

i. Wahitimu 10 wa Vyuo vikuu mbalimbali hapa nchini wamejiunga pamoja katika kijiji cha Isaka – Malilo – Igunga na tayari wamepewa ekari 150 wanazotumia kulima zao la alizeti

kibiashara. Wizara imewawezesha kwa kuwapatia chakula na pampu mbili kwa ajili ya umwagiliaji;

ii. *Home Vegetable Group* – walioko Arusha, wanazalisha mboga mboga na mahindi machanga. Kikundi kina mtandao wa wakulima 1,000 na wanazalisha mazao hayo na kuyasafirisha nje ya nchi;

iii. Kikundi cha vijana katika Mkoa wa Singida kimewezeshwa kulima zao la alizeti kibiashara katika eneo la hekta 200; na

iv. *Big Power Group* katika Wilaya ya Kibondo ni kikundi cha vijana wanaolima muhogo kibiashara.

130. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia RUBADA imejenga Kambi ya Vijana ya Mkongo (*Mkongo Youth Centre*) iliyopo eneo la Mkongo wilayani Rufiji watakaojishughulisha na kilimo. Kambi hiyo ina uwezo wa kuchukua vijana 250 na itaanza na vijana 50 mwezi Mei 2013. Vijana hao watapatiwa maeneo yenye ukubwa wa ekari 5 kila mmoja na watalima mazao yenye thamani kubwa *(high value crops).* Hekta 528 zimetengwa kwa ajili ya kuwapatia ardhi ili kuwawezesha kuanza kilimo cha kibiashara. Aidha, utaratibu umewekwa kupitia programu hiyo kuwawezesha kulipia gharama za uendeshaji kutokana na mapato ya sehemu ya mauzo ya mazao watakayolima. Wizara, inaandaa utaratibu wa kuwapatia maeneo ya ardhi, mikopo ya pembejeo kupitia Mfuko wa Taifa wa Pembejeo na kuwaunganisha na mabenki wahitimu wa SUA na Vyuo vya Kilimo wenye nia ya kujiajiri katika kilimo kupitia Mpango wa SAGCOT.

131. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia DASIP ilitoa mafunzo ya kilimo na ufugaji bora kwa vijana 179,698 na kuwawezesha kupata ajira katika miradi ya jamii, teknolojia za kilimo na mifugo na kuanzisha mashamba na ufugaji. Kati ya vijana hao, 1,669 wameajiriwa kwenye miradi ya jamii, 1,043 katika miradi ya teknolojia za kilimo na 176,986 wameanzisha mashamba ya kilimo na ufugaji bora. Vijana walioajiriwa katika miradi ya jamii ni: wasimamizi wa majosho 429, wakusanya mapato na walinzi 315 katika masoko, walinzi katika maghala 85, wafugaji wa samaki 90 na wakulima wa mpunga na mboga mboga 750 katika skimu ndogo za umwagiliaji.

132. ***Mheshimiwa Spika,*** katika miradi ya teknolojia za kilimo na mifugo, vijana 490 wameajiriwa kuendesha *power tillers,* 308 kuendesha mashine za kusaga nafaka, 27 kuendesha mashine za kukamua mafuta, 91 kuendesha mashine za kukoboa kahawa, 27

wasimamizi wa mashine za kusindika matunda na 100 wameajiriwa kuendesha mashine za kuchakata muhogo.

3.1.8 Kuboresha Uratibu katika Sekta ya Kilimo

133. ***Mheshimiwa Spika,*** awamu ya kwanza ya ASDP inakamilika mwezi Juni 2013. Tathmini za uwekezaji wa ASDP katika kilimo cha umwagiliaji na uendelezaji wa huduma za ugani zimeonesha kuwa ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya umwagiliaji umewezesha upatikanaji wa maji kama pembejeo namba moja kwa ajili ya mahitaji ya mazao. Upatikanaji wa maji na pembejeo nyingine muhimu uliongeza tija katika zao la mpunga kutoka wastani wa tani 1.5 hadi tani 4.5 kwa hekta. Ongezeko hilo limeimarisha upatikanaji wa chakula nchini na kuongeza vyanzo vya mapato ya wakulima. Aidha, uwekezaji wa ASDP umeimarisha utoaji wa huduma za ugani kupitia mfumo wa Shamba Darasa ambao umeongeza ufanisi katika kueneza teknolojia za kilimo kwa wakulima.

3.1.9 Kuboresha Uwezo wa Wizara wa Kutoa Huduma

134. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara ilipanga kupandisha cheo watumishi 564 ambapo watumishi 282 wamepandishwa cheo. Watumishi waliobaki watapandishwa cheo kati ya mwezi Aprili na Mei 2013 kama ilivyoelekezwa na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma.

135. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2013/2014, Wizara itapandisha cheo watumishi 406 katika madaraja mbalimbali. Aidha, watumishi wapya 480 wa kada mbalimbali wataajiriwa. Kati ya hao 28 ni Wahandisi Kilimo, 21 ni Maafisa Kilimo, 30 ni Watafiti Kilimo, 14 ni Wakufunzi Kilimo, 12 ni Wapima Ardhi, 15 ni Maafisa Kilimo Wasaidizi na 360 ni wa kada nyingine.

136. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuimarisha Utawala Bora na Mkakati wa Kuzuia na Kupambana na Rushwa, Wizara itatoa mafunzo ya maadili; mafunzo elekezi kwa waajiriwa wapya; na mafunzo ya kuongeza ujuzi katika masuala ya menejimenti. Aidha, Wizara itaimarisha OPRAS, Mkataba wa Huduma kwa Mteja na Mfumo wa Kushughulikia Malalamiko. Vilevile, Wizara itaendelea kufanya ukaguzi wa watumishi (*Human Resources Audit*) ili kuiwezesha Wizara kusimamia vyema ankara ya mishahara na kupanga vema matumizi ya rasilimali watu, ikiwa ni pamoja na kuimarisha mfumo wa menejimenti ya taarifa za watumishi kwa njia ya mtandao wa kompyuta.

137. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa TEHAMA katika kilimo kwa kuimarisha miundombinu ya

TEHAMA wizarani na kuongeza vitendea kazi. Aidha, Wizara imeunganishwa kwenye Mkongo wa Mawasiliano wa Taifa ikiwa ni hatua muhimu ya kurahisisha mawasiliano kati ya Wizara na wadau wengine. Nyaraka na taarifa nyingi zimeongezwa kwenye Tovuti ya Wizara ya www.kilimo.go.tz au www.agriculture.go.tz. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa TEHAMA hatua kwa hatua kutegemeana na upatikanaji wa rasilimali.

3.1.10 Kuzingatia Masuala Mtambuka katika Kilimo

138. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2012/2013, Wizara imeendelea kuratibu, kudhibiti, kutathmini na kuhamasisha shughuli za hifadhi ya mazingira katika maendeleo ya kilimo. Wizara imekamilisha Rasimu ya Mwongozo wa Tathmini ya Athari za Mazingira kwenye kilimo na kuiwasilisha Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira kwa ajili ya kuidhinishwa na kusambazwa kwa wadau. Wizara kwa kushirikiana na Benki ya Dunia (*World Bank*), Shirika la Misaada la Uingereza (DFID) na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine (SUA) inaandaa mkakati na mpango kazi wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi katika Sekta ya Kilimo.

139. ***Mheshimiwa Spika,*** katika jitihada za kupambana na UKIMWI mahali pa kazi, Wizara imeendelea kuwahamasisha watumishi kupima afya zao kwa hiari na kuendelea kuwapatia dawa na vyakula vyenye virutubisho watumishi 17 wanaoishi na virusi vya UKIMWI. Katika mwaka 2013/2014, Wizara itaendelea kuwezesha watumishi 18 wanaoishi na virusi vya UKIMWI kupata lishe bora na matibabu.

4.0 SHUKRANI

140. ***Mheshimiwa Spika***, naomba nitumie fursa hii kuzishukuru Nchi na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa ambayo yamesaidia sana Wizara katika juhudi za kuendeleza kilimo. Kwanza napenda kuzishukuru nchi za Japan, Ireland, China, India, Israel, Indonesia, Korea ya Kusini, Marekani, Uingereza, Misri, Ubelgiji, Malaysia, Ujerumani, Finland, Norway, Brazil na Uholanzi. Nayashukuru pia Mashirika na Taasisi za Kimataifa zifuatazo: Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, AU, IFAD, DFID, UNDP, FAO, JICA, EU, UNICEF, WFP, CIMMYT, ICRISAT, ASARECA, USAID, KOICA, ICRAF, IITA, IRRI, CFC, AVRDC, AGRA, WARDA, *Bill and Melinda Gates Foundation, Gatsby Trust*, *Rockfeller Foundation* na *Unilever*. Ushirikiano na misaada ya nchi na mashirika hayo bado tunauhitaji ili tuweze kuendeleza kilimo nchini.

141. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kutoa shukrani za pekee, kwa wakulima wa nchi hii kwa kazi kubwa wanayofanya katika uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara. Napenda kumshukuru Naibu Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika Mheshimiwa Adam Kighoma Malima, Mbunge wa Mkuranga; Kaimu Katibu Mkuu Bibi Sophia Elias Kaduma; Naibu Katibu Mkuu Mhandisi Mbogo Futakamba; Wakurugenzi wa Idara; Taasisi na Asasi zilizo chini ya Wizara; watumishi wote wa Wizara; na wadau mbalimbali wa Sekta ya Kilimo kwa juhudi, ushirikiano na ushauri uliowezesha kutekelezwa kwa majukumu ya Wizara kwa mwaka 2012/2013 kama nilivyofafanua katika hotuba hii. Ni matarajio yangu kwamba, Wizara itaendelea kupata ushirikiano wao katika mwaka 2013/2014. Mwisho natoa shukrani kwa Mpiga Chapa Mkuu wa Serikali kwa kufanikisha kuchapishwa kwa hotuba hii.

5.0 MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2013/2014

FUNGU 43

142. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kuzingatia maelezo niliyoyatoa, naomba sasa Bunge lako Tukufu liidhinishe Shilingi **328,134,608,000** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika Fungu 43 kwa mwaka 2013/2014. Kati ya fedha hizo, Shilingi **247,094,320,000** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi **81,040,288,000** ni kwa ajili ya matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, Shilingi **210,175,943,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC), Shilingi **25,602,969,000** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Wizara na Shilingi **11,315,408,000** ni Mishahara (PE) ya Bodi na Taasisi. Kati ya fedha za bajeti ya maendeleo, Shilingi **23,927,000,000** ni fedha za ndani na Shilingi **57,113,288,000** ni fedha za nje.

FUNGU 24

143. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2013/2014, Wizara yangu kupitia Fungu 24 inaomba Shilingi **5,783,105,000** fedha za matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizo, Shilingi **3,384,444,000** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC), Shilingi **766,109,000** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Tume na Shilingi **1,632,552,000** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya Taasisi.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja